

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

TĚLESNÉ TRESTÁNÍ A JEHO DOPADY NA DĚTSKOU PSYCHIKU

A corporal punishment and its effects on child mental health

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. et RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor:

Patricie Zachová

2011

Anotace

Bakalářská práce „Tělesné trestání a jeho dopady na dětskou psychiku“ pojednává o tělesném trestu jako výchovném prostředku. Práce je rozdělena na dvě stěžejní části – teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám popisem základních definic, formami trestů, důvody, proč je rodiče používají a zaměřuji se na následky, které mohou vzniknout při jejich dlouhodobém a nepřiměřeném používání.

Praktická část je zaměřena na výchovné styly, které rodiče používají. Cílem je zjistit, zda jsou tělesné tresty používány, jak často a jaký na ně mají maminky názor. Jedná se o kvantitativní výzkum, jehož metodou byl zvolen dotazník. Dotazovány byly maminky dětí předškolního a mladšího školního věku. Celkem odpovědělo 78 maminek. Data byla zpracována součtem odpovědí a poté uvedena do tabulek či grafů v absolutní hodnotě, procentech a v některých případech vypočítán chí kvadrát. Před sestavováním dotazníku jsem si stanovila tři hypotézy, které jsem se snažila potvrdit či vyvrátit.

Annotation

Bachelor thesis “Corporal punishment and its effects on child’s psychology” is dealing with corporal punishment as a means of education. Thesis is divided into two main parts – theoretical and practical. The theoretical part deals with description of basic definitions, forms of punishments, reasons why parents using it and I focus on the consequences, which may arise from their long-term and unreasonable using.

Practical part is focused on educational styles which parents use. Goal is figure out if corporal punishment are used, how often and mothers opinions about it. This is a quantitative research, the questionnaire was chosen as a method. I interviewed mothers of preschool and early school aged kids. A total of 78 mothers responded. The data were processed by the sum of the responses and then put into tables and graphs in absolute value, percentage, and in some case I calculated a chi-square. Before compiling the questionnaire, I have identified three hypotheses, which I tried to prove or disprove.

Klíčová slova

Tělesné tresty Trest Výchova Rodiče Děti

Keywords

Corporal punishment Punishment Education Parents Children

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 14.4.2011

Patricie Zachová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především své vedoucí práce Prof. PhDr. et RNDr. Marie Vágnerová, CSc. za odborné vedení práce. Dále pak Doc. Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D za cenné informace v předmětu Metodologický seminář k empirické práci. Za pomoc s umožněním provedení výzkumu bych chtěla poděkovat Mudr. Jitce Mikšovicové a své sestře Kateřině.

Obsah

Předmluva	7
Úvod	9
Motto práce	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Definice tělesných trestů	13
1.1 <i>Trest</i>	13
1.1.1 <i>Formy trestů</i>	13
1.2 <i>Tělesný trest</i>	14
1.3 <i>Tělesný trest naplňující podstatu tělesného týrání</i>	14
1.4 <i>Odměna</i>	15
2 Historie tělesných trestů	16
3 Formy tělesných trestů a jejich předpokládaná funkce	18
3.1 <i>Formy tělesného trestu</i>	18
3.2 <i>Předpokládaná funkce tělesného trestu</i>	18
3.3 <i>Druhy výchovných odměn a trestů dle Matějčka</i>	19
4 Tělesné tresty z pohledu rodiče	21
4.1 <i>Důvody užívání tělesných trestů</i>	21
4.2 <i>Čím tělesné tresty nahradit</i>	22
4.2.1 <i>Příklad Rozbité okno</i>	23
5 Důsledky dlouhodobého a nepřiměřeného tělesného trestání	24
5.1 <i>Trauma</i>	24
5.2 <i>Posttraumatická stresová porucha (dále jen PTSP)</i>	25
5.2.1 <i>Projevy PTSP</i>	26
5.2.2 <i>PTSP u dětí a její důsledky</i>	27
5.3 <i>Transgenerační přenos násilí</i>	28
6 Program usilující o minimalizaci tělesného trestání dětí	29
6.1 <i>Pozitivní rodičovství</i>	29

7 Tělesné tresty ve škole	31
7.1 <i>Epidemiologické studie .....</i>	31
8 Dokumenty týkající se ochrany dětí.....	33
8.1 <i>Úmluva o právech dítěte (101/1991 Sb.).....</i>	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
9 Cíl výzkumu	36
10 Formulace hypotéz	37
11 Charakteristika zkoumaného vzorku	38
12 Metoda výzkumu	42
13 Způsob provedení výzkumu	43
14 Metoda zkoumaných dat	44
15 Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	45
15.1 <i>Celkové výsledky.....</i>	45
15.2 <i>Výsledky podle pohlaví zkoumaných dětí.....</i>	52
15.3 <i>Výsledky podle věku zkoumaných dětí.....</i>	55
16 Diskuze	60
Závěr	61
Použitá literatura.....	63
Seznam příloh	66
Přílohy.....	67

Předmluva

Tělesné tresty jsou jedním z výchovných prostředků. Jsou rodiny, které je užívají při výchově svých dětí více, jiné méně či dokonce vůbec. V posledních letech se o tomto tématu poměrně intenzivně diskutuje a především odborníci, zabývající se vývojem a výchovou dětí, usilují o jejich výrazné snížení či dokonce vymizení. Ale je to vůbec možné? Dovedou si čeští rodiče najít alternativu a naučí se je užívat pouze jako krajní řešení v neovládnutelné situaci? Pro aktuálnost a diskutabilnost této problematiky jsem si jí vybrala jako téma své bakalářské práce.

Každý člověk má na tělesné trestání dětí jiný názor, který jak chci ukázat i v jedné z kapitol své práce, může být dán i tím, jak byli oni sami vychováni svými rodiči. Názory na užívání tělesných trestů jako výchovného prostředku se mění i v důsledku stále se vyvíjející společnosti. V dřívějších dobách byly používány tresty velmi kruté, které by dnes byly považovány za tělesné týrání, a nikdo se nad tím nepozastavoval.

Především od lidí starší generace můžeme často slyšet tyto názory: „Já jsem ho řezal od rána do večera a žádné následky to na něm nezanechalo.“ nebo „Ty dnešní děti jsou tak nevychované, to je tou jejich volnou výchovou.“. Jak je to možné? Proč je tedy současní odborníci chtějí odstranit z výchovy v rodinách? Pravděpodobně proto, že na základě odborných studií zjišťují, že tresty nejenom nemají velký výchovný efekt, ale že se mohou i negativně podepsat na emocionálním vývoji dítěte. Problém je však mnohem složitější. Záleží na celkovém chování rodičů, na tom, co je považováno za normu a mnoho dalších aspektů. Je důležité si také uvědomit skutečnost, že tyto názory opravňující tělesné tresty přicházejí většinou až v dospělosti. Ale když dotyčný člověk byl dítětem, tento kladný názor na tělesné tresty určitě nesdílel. Tresty pro něho byly ponižující, bezmocnou a zlostnou situací, která mu byla nepříjemná, chtěl se jí co nejdříve zbavit a příště se jí vyhnout.

I fakt, že dnešní děti se čím dál tím častěji projevují agresivně, jak slycháváme z médií, může být důsledkem zkušeností z dětství. Dítě se naučí, že mocí a nadřazeností jde všeho snadněji dosáhnout. Podle mého názoru je potřeba, aby rodiče pochopili, že mají i jiné výchovné možnosti, aby si uvědomili, že mnohdy jsou efektivnější smysluplné odměny a pozitivní hodnocení. Tresty by měli využívat pouze minimálně, až jako krajní řešení neovládnutelné situace. Lehce se to říká a píše, hůře se to však uskutečňuje a rozlišuje. Kde je právě ta pomyslná hranice pro nutnost použití tělesných trestů?

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila zhodnocení způsobů výchovy, především postoj k tělesným trestům. Cílem práce je přiblížit čtenářům tělesné tresty jako takové, problematiku dlouhodobého a nepřiměřeného fyzického trestání a jeho negativní dopad na děti. Praktická část je zaměřena na zjištění, jakým způsobem rodiče své děti nejčastěji trestají, zda se v současné době používají při výchově tělesné tresty, jak často a jaký na ně maminky mají názor. Dále jsem se zaměřila na odlišnosti ve výchově dívek a chlapců a výchově dětí předškolního a mladšího školního věku. Tohoto cíle jsem se snažila dosáhnout kvantitativním výzkumem metodou dotazníků, které vyplňovaly maminky dětí předškolního a mladšího školního věku. Konečný celkový počet respondentek je 78. Uzavřené a polouzavřené otázky v dotazníku byly vyhodnocovány formou sčítání odpovědí a následné převedení výsledků do tabulky v absolutních počtech a procentech. Výrazné rozdíly byly počítány metodou chí kvadrátu. Dvě otevřené otázky, které se nacházely v dotazníku, jsem vyhodnocovala formou kódování, kdy jsem stejné odpovědi rozdělila do kategorií, které jsem posléze vyhodnocovala kvantitativně.

V současné době je toho téma často rozebírané. Odborníci zaměřující se na dětský vývoj a rodinnou problematiku upozorňují na možný negativní dopad užívání tělesných trestů a především na to, že tělesné tresty podle nich nemají výchovný efekt. Avšak podle mého názoru se už nemluví o tom, jak tělesné tresty nahradit.

Velkou inspirací pro mě byla kniha Evy Vaničkové s názvem „Tělesné tresty dětí definice-popis-následky“. Vlastně i na základě této publikace jsem se rozhodla o tomto tématu psát svou bakalářskou práci. Později jsem však zjistila, že to není tak jednoduché a to z důvodu, že na toto téma není mnoho odborné literatury. Pouze tato kniha se komplexně zabývá problematikou používání tělesných trestů. Ostatní literaturu jsem musela vybírat podle samotného zaměření kapitol. Velkou pomocí mi byly i odborné a neoborné články v časopisech.

Práce je členěna na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na tresty, jejich definici, formy, historii jejich užívání a důvody, proč je rodiče používají. Ve druhé části se zabývám především dopady dlouhodobého a nepřiměřeného používání fyzických trestů. Dále zde popisuji program Pozitivní rodičovství a základní dokument Úmluvu o právech dítěte, jejíž články se vztahují k problematice nadměrného používání tělesných trestů. Praktická část je členěna na kapitoly týkající se výzkumu – jeho cíl,

zkoumaný vzorek, metodu, formulaci hypotéz, způsob provádění výzkumu a nakonec i samotné vyhodnocení výzkumu podle předem daných kritérií.

K tématu tělesných trestů přistupuji z hlediska načtené literatury a mého osobního názoru. Myslím si, že tělesné tresty nejsou vhodným výchovným prostředkem, avšak nelze se jich úplně vyvarovat. Na každé dítě platí něco jiného a pouze jeho rodiče s největší jistotou ví, jak ho vychovávat a jako jediní jsou za výchovu zodpovědní. Dle mého názoru se v současné době tomuto prostředku rodiče snaží vyhnout, ale stále jsou v některých rodinách používány. Bylo by vhodné společnosti ukázat jiné výchovné metody, které by mohly z části fyzické trestání nahradit.

Motto práce

„Vaše ruce by měly chránit, ne trestat.“

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Definice tělesných trestů

V této kapitole se zabývám základními výchovnými prostředky - odměnami a tresty. Vymezuji zde pojmy týkající se trestání a rozebírám rozdíl mezi tělesným trestem a tělesným týráním, který může být v některých případech velmi malý. Zahrnula jsem do této části také pojem odměna a její formy, neboť si myslím, že by ve výchově dětí měla mít velké místo, ne – li nad tresty převažovat.

1.1 Trest

Tresty jsou jedním z výchovných prostředků, které mohou rodiče využívat, když chtějí své dítě za něco pokárat. Je běžné, že když dítě poruší hranici, rodiče je potrestají.

Při užití tělesných trestů by si lidé měli uvědomit, jak uvádí Vaničková (2004), že trest nevychovává, ale jen učí dítě, že za překročení dovolené hranice hrozí trest. Myslím si, že mnoho rodičů trestajících své děti si tento fakt neuvědomují. Svě dítě sice za špatnou věc potrestají, ale aby byl trest výchovný, dle Matějčka (1986) musí dítě pociťovat vinu. Bez pocitu viny a uvědomění si prohřešku nemá trest výchovný efekt, ale i jak uvádí Matějček (1986), stává se násilím, které je zbytečné a nesmyslné.

Matějček ve svých knihách (1994) a (1986) definuje trest takto: „*Trest není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, či ten samotný akt trestání, ale to, co dítě jako trest prožívá. Shoda mezi tím, co dospělý za trest považuje a co dítě za trest pokládá, se nemusí shodovat. Toto je velmi riskantní záležitost, neboť poté trest může být dítětem chápán jako nespravedlivý čin.*“

Definice trestu v psychologickém a pedagogickém slovníku se lišily svým zaměřením. Můj předpoklad týkající se již zmiňovaného zaměření definic se mi potvrdil. V psychologickém slovníku je trest chápán jako následek nevhodného chování a jsou zde popisovány možné následky, které mohou vzniknout nevhodným užíváním. Kdežto v pedagogickém slovníku je trest pojímán z pohledu školního prostředí, především jako výchovný prostředek učitele, ale i rodičů, který může mít negativní vliv na motivaci žáka. Tento rozdíl je dán oborem, v jehož rámci je pojem definován. (Sillamy, 2001), (Průcha, Walterová, Mareš, 2001)

1.1.1 Formy trestů

Formy trestů mohou být různorodé. Ať už mnou rozebírané tresty tělesné, nebo okřiknutí, pokárání, pohružka, domácí vězení, zákaz nějaké zajímavé činnosti, odebrání

kapesného, ale i omezení zájmu rodičů nebo chvíle ignorace tzv. Time – out. (Langmeier, Krejčířová, 2006) Určitě všechny jsou pro děti nepříjemné. Mohou se po nich cítit ponížené, zahanbené a stísněné. Tento pocit pro ně může být tak nepříjemný, že se ho budou chtít co nejdříve zbavit a příště se mu vyhnout.

1.2 Tělesný trest

„*Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.*“ (Vaničková, 2004, s. 31)

Matějček (1994) zase o tělesném trestu říká, že je to velmi jednoduchý, ba možno primitivní výchovný zásah. I když jsou tyto dvě definice svým pohledem na tělesný trest jiné, dle mého názoru jsou obě výstižné a pravdivé. Pokud bych měla tuto věc definovat dle vlastního uvážení, tyto definice bych využila a spojila dohromady.

Pokud rodiče tělesné tresty užívají, je důležité, aby byly spravedlivě vykonány a pro dítě byly srozumitelné, případně aby mu bylo podrobně vysvětleno, za co byl trest udělen. V případě, že tomu tak není a dítě považuje trest za nespravedlivý, trest byl použit zbytečně, neboť nesplnil výchovnou funkci. „*[A navíc] otevřel dveře týrání. Tak lze totiž kvalifikovat bezdůvodné použití tělesného násilí.*“ (Vaničková, Provazník, Provazníková, Havlínová, 1994, s. 218) Ze studie Vaničkové (2001) vyplývá, že tři čtvrtiny dětí si myslí, že tresty jsou spravedlivé jen někdy.

1.3 Tělesný trest naplňující podstatu tělesného týrání

Mezi tělesným trestem a týráním může být jen velmi malá hranice. Proto je důležité si vymezit i tento pojem, abychom dokázali od sebe tyto dva faktory rozlišit.

„*Definice podle Vaničkové (1994, podle Vaničkové, 2004) říká, že tělesný trest je tělesným týráním, dochází – li k potrestání za pomoci předmětu, je – li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plošky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají – li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance, apod.). Tuto definici poprvé formuloval kolektiv amerických autorů a později byla konsenzuálně přijata Výborem pro práva dětí OSN a úřadovnou pro týrání dětí SZO.*“ (Vaničková, 2004, s. 33)

Také Henry Kempe, který v roce 1962 poprvé popsal syndrom bitého dítěte, rozdíl mezi tělesným trestem a týráním vymezuje ve své definici: „*Tělesný trest od tělesného týrání dělí ruka na zadečku batolete a pěst na tváři školáka.*“ (Vaničková, 2001, s. 34)

1.4 Odměna

S odměnou je to obdobné jako s trestem. „*Odměnou nemusí být vždy to, co my za odměnu pokládáme, ale to, co jako odměnu prožívá dítě. Onen příjemný, povznášející prožitek uspokojení nad dílem, které bylo dobře přijato těmi, na kterých nám záleží. Pocit uspokojení, že nás má někdo rád a že se můžeme těšit z jeho přízně.*“ (Matějček, 1986, s. 184)

Odměna má dvě formy, hmotnou a sociální. Hmotnou odměnou se chápe dar (hračka, bonbon) nebo peníze. Za sociální odměnu je považována pochvala, pohlazení, úsměv, vyslovení radosti, uznání či povolení oblíbené činnosti. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Ze studie Vaničkové, Provazníka, Provazníkové a Havlínové (1994) tak vyplývá, že děti jsou nejčastěji odměňovány formou pochvaly, poté dostávají dárky či peníze. Po těchto hmotných odměnách následovalo splnění dětských přání, sledování televize a na posledním místě se objevil společný program rodiny. Pokud v odměnách převažují hmotné věci, je zde riziko, že si na to dítě zvykne a bude je vyžadovat po každém úspěchu. Myslím si, že lepším řešením je dítě chválit spíše slovně, s důrazem na emocionální uspokojení, neboť tím rozvíjíme citové vztahy mezi dítětem a rodičem. Vždyť pro dítě by mělo být největší odměnou vědomí, že udělalo lidem, kteří ho mají rádi, radost.

Je všeobecně známá skutečnost, že odměny mají mnohem větší efektivitu, než tresty. Je to dáno tím, že odměnou přesně říkáme, co se dítěti povedlo, kdežto trestem říkáme jen to, že něco udělalo špatně. Avšak už mu neřekne, jak to tedy příště má správně udělat. Odměna dítě motivuje a pomáhá mu vytvářet si správné chování, hodnoty a postoje.

Přes všechna tyto pozitiva odměn by rodiče s odměnami neměli šetřit, ale ani s nimi plýtvat, především s těmi hmotnými. Je důležité, aby dítě bylo vždy odměněno za určitou věc či činnost, kterou myslíme vážně a upřímně.

2 Historie tělesných trestů

Chceme – li se podívat na tělesné tresty z pohledu historie, je pro nás důležitá informace, že tělesné tresty byly užívány jako prostředek potrestání dítěte za porušení kázně ve všech dobách . Avšak i přes to se pohled na ně v průběhu času změnil tak, jako se měnil názor na mnoho jiných věcí a událostí. A tak i vztah rodičů k dětem a výchovné prostředky prošly průběhem času velkou změnou. Dle Matějčka (1994) se v různých dobách a společnostech hlásalo, praktikovalo a uplatňovalo vždy něco jiného.

O prvních doložených a nalezených materiálech, týkající se tělesného trestání jako výchovného prostředku v rodině, píše Vaničková (2004). Pocházejí z doby patriarchální moci ve formě kreseb a historických pramenů, zobrazující otce jako trestající osobu. Z období matriarchální společnosti se nepodařilo žádné zmínky nalézt.

Tělesné tresty byly ve velkém měřítku používány převážně v Řecku, Egyptě a Izraeli. Jejich hlavním úkolem bylo zajistit a udržet disciplínu. Ve starém Římě existoval tzv. *Patria potestas*, což označuje otcovskou pravomoc nad rodinnými příslušníky. Svým tvrdým trestáním byl také znám stát Sparta, kde byly tresty součástí vojenské výchovy a měly posilovat odolnost vojáků, jejich tělesnou zdatnost, psychickou odolnost a schopnost sebeovládání. Může se to zdát za kruté, ale tehdy byly tělesné tresty dle Lovasové a Schmidové (2006) považovány spíše za lehčí formu potrestání.

Zhruba od 15. století v důsledku humanismu a renesance se postoj k tělesným trestům začíná pomalu měnit. Rodiče se více zaměřují na své děti. Více se zabývají výchovou, aby byla pozitivnější a působila ku prospěchu dítěte. Podle Vaničkové (2004) se v tomto období také poprvé objevuje fenomén mazlení se s dítětem. Děti byly vychovávány s cílem svobodného rozvoje každého jedince.

Významným rokem se stal rok 1867, kdy na našem území byly zakázány tělesné tresty, jejíž formy Vaničková (2004) vypisuje. Jedná se o mrskání, bičování, rány holí, vystavování na pranýř a věznění v okovech. A tak se tělesné týrání dětí i dospělých stalo společností neakceptované a zavrhuje. Týkalo se to i tělesného trýznění ve školství, avšak lehčí forma tělesných trestů zde byla nadále akceptovatelná. Eva Labusová (2011) ve svém článku upozorňuje na skutečnost, že ještě v celém 19. století byla výchova přísná. Panoval názor, že tvrdá výchova rovná se zdraví dítěte. Protikladem tvrdé výchovy je výchova rozmazlující, která tehdy byla považována za velmi špatnou. Ve 20. století došlo k určitému zvratu a postoj k výchově se podstatně změnil. Nyní měl podobu pravého opaku výchovy z 19. století.

Výchova se stala velmi volnou. Rodičům dělalo problém stanovit svým potomkům i ty nejzákladnější hranice. Na dítě se nahlíželo, z legislativního rámce, jako na chráněnou bytost.

Ve 20. století byl také poprvé popsán syndrom bitého dítěte a o 30. let později byla přijata velmi významná definice syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte. (Vaničková, 2004)

Velký vliv na postupné snižování užívání tělesných trestů ve výchově má několik faktorů. Tyto faktory se týkají celkové změny kultury a společnosti. Dle mého názoru bych zde uvedla jako příklad zaměstnanost obou rodičů, vliv více generací na výchovu dítěte, změna trávení volného času, větší demokratičnost rodin, výraznější volnost ve výchově dětí, postupem času se zvyšující citlivost rodičů vůči násilí užívaného na dětech a omezené časové možnosti rodičů.

3 Formy tělesných trestů a jejich předpokládaná funkce

V této kapitole vypisují, jaké jsou nejčastější způsoby fyzického trestání dětí, které rodiče využívají a jaká je jejich předpokládaná funkce.

3.1 Formy tělesného trestu

Škála forem tělesných trestů je velmi rozsáhlá. „[Avšak] stále se stává, že rodiče v těžkých chvílích usilovně přemýšlejí, jaké rafinované tresty ještě vymyslet.“ (Bubová, 2005/2006, s. 10)

Tato škála začíná na společensky tolerovaném plácnutí přes zadek či ruku až po hrubé fyzické násilí. V naší kultuře je dle Vaníčkové (2004) nejčastějším tělesným trestem facka. Pro rodiče je to rychlá a efektivní forma trestu. Má však pouze krátkodobý účinek a neříká dítěti, jak správně má příště situaci, za kterou bylo pokáráno, řešit. Obdobně je to však i s ostatními tělesnými tresty. Další formou trestu může být například pohlavek, tahání za vlasy či za ušní boltec, burák, výprask vařečkou či jiným předmětem, kopnutí, třesení. Další formy, podle mého názoru drsnějšího rázu, jsou praštění hlavou o zeď, škrcení, přehození přes stůl, píchání špendlíkem, stoj na hanbě v předpažení, klečení po delší dobu, přivazování k určité věci, svazování, sypání pepře na ruce, zalepování úst lepicí páskou a ponořování rukou do horké nebo ledové vody. Myslím si, že tyto těžší formy nejsou moc používané a postupem času jich ubývá.

Je velmi zajímavé, na což upozornil Černý (2011) ve svém článku uvedeném v časopise Děti a my, že Češi jako jednu z oblíbených věcí k výprasku používají vařečku. Upozorňuje na tuto „kuriozitu“ z toho důvodu, že podle něho je jídlo pro Čechy tradiční hodnotou a náčiní, které slouží k přípravě jídla, je používáno i k trestání. V anglosaských zemích zase naopak dle Černého (2011) trestají především kartáčem na vlasy. „Z vařečky i kartáče se tak stávaly příznačné symboly dětství, v nichž se skrývají vzpomínky na první slasti i strasti důvěrných vztahů.“ (Tamtéž, s. 14)

3.2 Předpokládaná funkce tělesného trestu

Lidé volí tělesné tresty v případě potřeby někoho potrestat za určitý přestupek. Bubová (2005/2006) i Vaníčková (2004) uvádějí tyto tři základní funkce trestů:

a) Napravit škodu

Škodou rozumíme buď poškození nějaké věci, nebo újmu způsobenou nějakému

člověku. Napravení škody je důležité, neboť to dítěti pomůže v pochopení svého provinění a naučí se spravedlnosti. Trest by nikdy neměl být chápán jako forma násilí, ale jako spravedlivé potrestání.

b) Zabránit opakování nesprávného chování

Zabránit opakování nesprávného činu můžeme už tím, že budeme po dítěti vyžadovat napravení škody. Dítě se učí z předchozích špatných událostí, a tak si bude pamatovat, že minule po nesprávném chování následoval trest, který byl nepříjemný. A proto se ho bude chtít vyvarovat. Existují však výjimky, kdy se dítě ze svých minulých zkušeností neučí. Sníženou schopnost se z nich učit mohou mít děti s drobným poškozením mozku. Tyto děti mohou jednat roztěkaně, nerozvázně a přeskakovat z jedné věci na druhou. Dále tak mohou jednat děti se zkušeností s psychickou deprivací, které v dětství mohly trpět nedostatkem citových podnětů, děti s poruchou osobnosti a děti nadměrně impulzivní.

c) Zbavit viníka pocitu viny

Je důležité zbavit viníka pocitu viny bezprostředně po vykonání nesprávného chování. Odkládání trestu může být pro dítě ještě horší, než samotný trest. Může se u něj prohlubovat stres a napětí, které má negativní vliv na jeho psychiku. Po pocitu opadnutí viny se dítěti vrací dobrá nálada, veselost, dítě cítí pocit úlevy a někdy i vděčnost. Pokud se tak nestane, je to varovný signál toho, že dítě má stále výčitky svědomí a je v neustálém napětí. Trest zde působí jako prostředek, který má dítě nepříjemného pocitu zbavit.

Jako příklad bych si zde dovolila uvést situaci, kdy dítě něco provede a maminka mu vynadá a vyhrožuje příchodem tatínka, že až přijde, dostane od něho pořádný výprask. Na tuto chybu bych chtěla upozornit ze dvou důvodů. Prvním je již zmiňovaný odklad trestu, kdy dítě čeká na příchod tatínka a může se u něho prohlubovat strach a pocit stresu. Dle mého názoru další negativní věcí tohoto přístupu může být spojitost příchodu tatínka s tresty. Je zde riziko porušení vztahu dítěte s otcem, kdy dítě od otce očekává při každém jeho příchodu příchod i nějakého trestu.

3.3 Druhy výchovných odměn a trestů dle Matějčka

V časopisu Talent (2005/2006) jsou výchovné odměny a tresty rozděleny podle Matějčka. Jedná se o tři základní druhy. Nejnižší vrstvou jsou tresty a odměny tělesné. Ve formě trestu to může být například domácí vězení a ve formě odměny například koupě zmrzliny. Druhou vrstvou tvoří metody duševní, psychologické. Sem patří pochvala, uznání a jako formou trestu odepření přízně či ponížení. Třetí vrstvou nazývá jako duchovní. Jedná se o

porozumění, lásku, odpuštění či vděčnost. Ta je dle Bubové (2005/2006) ve výchově nejvýraznější. Myslím si, že toto rozdělení je velmi výstižné a stejně tak, jak jdou od nejnižší formy po nejvyšší, bych si přála, aby ve stejném pořadí šly odměny a tresty v množství jejich používání.

4 Tělesné tresty z pohledu rodiče

Čtvrtá kapitola obsahuje dvě základní podkapitoly. První se zabývá nejčastějšími důvody, proč rodiče své děti trestají. Většinou se však jedná, podle mého názoru, o nevhodné důvody, které by s výchovou neměly být spojovány a neměly se v ní promítat. Ve druhé části kapitoly se zabývám možnostmi výchovy, které nám nabízejí odborníci zabývající se výchovou dětí.

4.1 Důvody užívání tělesných trestů

Rodiče často odůvodňují trestání svých dětí stále se opakujícími argumenty. Tyto argumenty se většinou shodují s důvody, proč fyzické tresty použili. Tyto důvody lze rozdělit do několika skupin, podobně jak je člení autoři knihy *Respektovat a být respektován* (Kopřiva, Nováčková, Nevolová, Kopřivová, 2005, s. 122-123).

a) Chtějí své děti vychovat

Tresty ve formě bití, ale i ve formě psychických trestů, slouží rodičům k vymezení hranic a k ponaučení dětí. Dále slouží jako výstraha, prevence proti vzniku stejného problému a upevňují v dítěti pocit zodpovědnosti, povinnosti, dodržování slibů a dohod.

b) Převzatý sociální model

Fyzické tresty rodiče používají z důvodu, že oni sami byli stejným způsobem vychovávaní. Nevidí v tomto stylu výchovy nic špatného a chápou tresty jako přirozenou součást výchovy. Poslušnost je těmito lidmi chápána jako zásadní vlastnost jejich dětí. Touto problematikou se samostatně zabývám v páté kapitole.

c) Emoce

K nadměrnému trestání dětí může vést i celková vyčerpanost rodiče, kdy danou situaci emočně nezvládá, má špatnou náladu, strach o dítě, vztek či zlost. Tyto pocity ventiluje prostřednictvím fyzického násilí a napomáhá mu to k odreagování a vybití si svých emocí na dítěti. Toto považuji za velmi nevhodnou alternativu vybití si negativních emocí. Děti bychom neměli do našich problémů zatahovat a neměli bychom je za ně trestat.

d) Potvrzení moci

Cílem je zdůraznit vlastní mocenskou pozici. Demonstrace nadřazenosti a autoritativnosti je jedním ze znaků tělesně trestajících rodičů. Cítí se tak vůči svému dítěti a ukazují mu, že mocí a nadřazeností může lépe dosáhnout svých požadavků. Může se zde také objevit potřeba pomsty a odplaty. *„Motivem trestání není to, že děti udělaly něco*

nesprávného, ale spíše že to udělaly jinak, než jim dospělí nařídili, že neposlechly.“ (Tamtéž, s. 122)

e) Nevědomost týkající se neznalosti jiných výchovných prostředků

Tento důvod spočívá v neznalosti možností, jak svého potomka potrestat a neschopnosti reagovat jiným, než naučeným způsobem. (Tamtéž)

f) Časový stres

Použití tělesného trestu je velmi rychlou záležitostí. Většinou se okamžitě dostaví efekt a vykonávaná nežádoucí činnost se přeruší.

g) Pohodlnost

Tělesné tresty jsou velmi rychlým řešením a nestojí mnoho úsilí a námahy.

h) Osobní problémy – podobně jako emoce

Velmi smutným důvodem je, dle mého názoru, promítání vlastních problémů do výchovy. Rodiče by si měli uvědomit a stanovit hranici mezi svým osobním životem a výchovou dětí, aby se jejich problémy a nesplněné osobní sny neodrážely na výchovných praktikách.

i) Očekávání – zda je přiměřené možnostem dítěte

Rodiče někdy od svých dětí očekávají takovou úroveň výkonu a chování, která pro ně může být nespílitelná. Může to být například vynikající prospěch ve škole, i přes to, že dítě trpí některou poruchou učení či jeho intelekt na takovýto výkon nedostačuje. Dal by se sem zařadit i podobný fenomén, kdy rodiče dávají děti do kroužků či aktivit, které by oni sami chtěli vykonávat, či se jim jen daná aktivita líbí. Svě dítě do této aktivity „natlačí“, i přes jeho nezájem či nedostatek vloh. Dítě tam pak může být nespokojené, nerado na aktivitu dochází, nebo se může stát, že svým rodičům lže, že jí navštěvuje. I toto může vést k tělesným trestům, které snižují sebedůvěru a pocit vlastní ceny dětí.

4.2 Čím tělesné tresty nahradit

Alternativu, nahrazující tresty, popisují ve své knize Kopřiva a jeho spolupracovnice (2005) jako prožití přirozených a logických důsledků nesprávného chování a uvědomění si skutečností, že své chování musí nějakým způsobem napravit (Tak co s tím uděláme? Určitě je ti jasné, že to musíš nějak napravit. Napadá tě nějaký způsob? Myslím si, že by bylo správné, abys ses omluvil.). Pokud si dítě s nápravou neví rady, můžeme mu pomoci tak, že mu nabídneme nějaké možnosti, či mu nápravu nějakým způsobem přiblížíme. Je potřeba, aby se dítě naučilo rozpoznávat a vnímat přirozené důsledky a pomocí nich si je bylo schopné

samo uvědomit a najít jejich vhodnou nápravu.

V případě, že tento druh způsobu potrestání není účinný, dítě na nápravě nespolupracuje, je dle Kopřivy a Kopřivové vhodné využít fyzické síly, avšak ne zneužít, v tom je rozdíl. Využití fyzické síly může mít formu pevného chycení za ruku, odvedení z místa, při kterém bude dítěti vysvětleno, proč tak činíme a co ho čeká (například strávení chvíle o samotě ve svém pokoji). (Kopřiva, Kopřivová, 2008 a)

Mezi základní mechanismy, které je vhodné využít po nesprávném chování dítěte, bych zařadila vyjádření nelibosti ohledně jeho chování, zklamání svého očekávání, popsání svých pocitů a porozumění emocím dítěte a navrnutí možností nápravy.

4.2.1 Příklad Rozbité okno

„Desetiletý Jirka při fotbale rozbije okno panu Boudovi.

A. Trest: Tak a zítra žádný fotbal. A teď půjdeš a omluvíš se panu Boudovi. Necháme to zasklít, ale bude to z tvého kapesného. (Případně i fyzický trest)

B. Účinnější řešení: Jirko, co navrhuješ udělat s tím oknem?... Myslím, že bys na to mohl přispět ze svého kapesného... Kolik můžeš dát? (podle věku a možností dítěte)... Taky myslím, že by pan Bouda ocenil, kdyby ses omluvil... Co ty na to?... Půjdeš za ním sám, nebo chceš, abychom tak šli spolu?... Napadá tě, co byste příště při fotbale mohli udělat jinak, abychom už tohle nemuseli řešit?“ (Kopřiva, Nováčková, Nevolná, Kopřivová, 2005, s. 133)

Myslím si, že na tomto příkladu je hezky vidět, jak by právě zmiňovaný alternativní způsob výchovy a stanování hranic měl vypadat. Chlapec se ponaučí ze své chyby a svými silami se ji bude snažit napravit. Tento způsob je o mnoho efektivnější, neboť dítě se musí zamyslet, jak svoje chyby napravit. Také si lépe uvědomí, co špatného provedlo a dané nápravy se aktivně zúčastní. Dítěti nabízíme návrhy, čímž mu pomáháme v rozhodování a rozpoutáme tím dialog, který nám může být užitečný například k pochopení vzniklé situace. Dítě tak uvidí, že nám na něm záleží.

5 Důsledky dlouhodobého a nepřiměřeného tělesného trestání

Dítě po trestu logicky cítí ponížení, strach, vinu, cítí se stresováno, ale také může mít vztek na trestající osobu. Tyto pocity sice rychle odezní, avšak jak pravila Vaničková(2001), na duši dítěte zanechávají nezhojené jizvy, přetrvávající celý život. V případě, že jsou tělesné tresty používány nepřiměřeně a dlouhodobě, stávají se velmi stresující a traumatizující událostí, která se může negativně podepsat jak na fyzickém, tak na psychickém zdraví dítěte. Škála důsledků je poměrně rozmanitá a já se v této kapitole snažím popsat ty nejzávažnější.

Tresty mají vliv na různé složky osobnosti, které zde rozdělují do dvou základních skupin, kterými jsem se inspirovala v knize Respektovat a být respektován (2005) a v časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa (1994).

a) Tresty mají vliv na sebeúctu

Tresty mohou snižovat sebevědomí dětí. V důsledku chování trestající osoby si dítě může přestat vážit sebe samo, ale i svého okolí.

b) Tresty narušují vztahy s lidmi

Ve vztazích mohou mít tresty vliv na důvěru, která se vůči lidem může postupem času vytrácet. Dítě může být nejisté, co v jaké situaci od dospělého může čekat, zda za určitou věc přijde trest, či ne. V případě, že přišel a ještě navíc nespravedlivě, je to pro dítě velmi nepochopitelná situace. Tresty mají vliv na samotné vztahy. Může být narušen jak vztah k trestající osobě, ale i k sobě samému či ke skupině lidí, která dítěti trestající osobu může pouze připomínat (například učitele či obecně dospělé).

Tyto důsledky mohou přetrvávat a ovlivňovat život dítěte v dospělosti.

5.1 Trauma

Opakované a nepřiměřené tělesné tresty mohou mít negativní vliv na emocionální prožívání dětí. Mohou se pro něj stát stresujícími a zatěžujícími událostmi.

Slovo trauma pochází z řečtiny a dá se přeložit jako rána, porážka nebo metamorfóza. (Malá, 2003)

Podle Vágnerové „*psychické trauma lze definovat jako náhle vzniklou situaci, která má pro jedince výrazně negativní význam, vede k určitému poškození nebo ztrátě.*“ (Vágnerová, 2008, s. 53) Pokud bych tuto definici měla aplikovat na nepřiměřené tresty, dle mého uvážení bych uvedla, že vedou k poškození psychické stránky dítěte.

Trauma může mít charakter:

- a) „jednorázového, náhlého a nepředvídatelného traumatu
  - b) opakovaného, bolestivého, předpověditelného, očekávaného a ponižujícího traumatu.
- Tělesné tresty patří většinou ke druhému typu traumatu a je pro ně charakteristické, že:*
- c) *znamení předpověditelnou, bolestivou, ponižující zkušenost (smutek, strach, stud a pohrdání rodiči, pocity viny, absence pocitů, apatie, deprese),*
  - d) *dítě ví, že taková situace pravděpodobně nastane,*
  - e) *[a proto] mobilizuje obranné mechanismy proti bolesti a ponižení (popření, potlačení, disociace, identifikace s agresorem, sebeustrukce).“ (Vaničková, 2004, s. 80)*

V této souvislosti se objevuje i zvýšená úzkostnost, strach, ztráta pocitu bezpečí a jistoty, eventuálně i somatické potíže, které mohou propuknout jako následek těchto emocionálních problémů. Tyto důsledky mají vliv i na změnu v chování dítěte. Dítě se buď může vyhýbat opakovaným traumatizujícím situacím, může se tzv. izolovat, nebo se jeho chování stane agresivním. (Vágnerová, 2008)

Následky v oblasti sociální adaptace také velmi ovlivní život dítěte. Obtížněji se začleňuje do společnosti a může mít problémy s přijímáním jejích norem. Bývá mezi svými spolužáky, ale někdy i učiteli, neoblíbený. To může vést ke zhoršování výsledků ve škole, ale i ke vzniku negativního postoje k dalšímu vzdělávání. (Vaničková, 2004)

„Pro zvládnutí traumatizující situace [dětí] používají různé obranné mechanismy. Někdy se objevuje identifikace s agresorem, kdy dítě prožívá pocity viny a neúměrně trestajícího rodiče omlouvá. Jindy dítě samo projevuje agresi vůči ostatním.“ (Kocourková, 2003, s. 22)

Pokud trauma přesáhne schopnost člověka vyrovnat se s ním a nějakým způsobem se s ním sžít, může vést ke vzniku posttraumatické stresové poruchy. (Malá, 2003)

5.2 Posttraumatická stresová porucha (dále jen PTSP)

Posttraumatická stresová porucha se řadí mezi duševní a behaviorální poruchy. Může být reakcí buď na jednorázovou situaci, se kterou se člověk není schopen vyrovnat, která je pro něj traumatizující, nebo může vzniknout po déletrvající takovéto situaci. (Vágnerová, 2008) V našem případě jde o druhý typ situace, tedy o tu, která nějakým způsobem dlouhodobě trvá a pro dítě je stresující a traumatizující. Je zde potřeba podotknout, že výjimečné použití tělesného trestu nemá vliv na duševní zdraví dítěte.

PTSP často bývá spojována například s živelnými pohromami nebo s nějakou osobně prožitou krutou událostí (znásilnění, šikana, přítomnost u zabití blízkého člověka, válečné

vzpomínky), ale může ji navodit i zvláště kruté trestání. Traumatizující situace se dítěti neustále vrací. Ať už formou děsivých snů či myšlenkami a obrazy na připomínající danou událost.

PTSP může vzniknout v jakémkoliv věku člověka. *„Projevuje se na fyzické, emoční a sociální rovině a ne vždy tyto projevy musí být dány do souvislosti se samotným traumatem.“* (Lovasová, Schmidová 2006, s. 12)

Na propuknutí PTSP má vliv schopnost člověka odolávat stresu (jeho citlivost a odolnost), jeho aktuální zdravotní stav, jeho zkušenosti a genetické dispozice. I to, za jakých okolností k traumatizující situaci došlo a zda osoba vyhledala jakoukoliv odbornou pomoc. (Vágnerová, 2008) Výrazně vyšší pravděpodobnost rozvinutí PTSP je, pokud je činitelem traumatizující činnosti tzv. klíčová osoba (například matka nebo otec dítěte, případně i jiná osoba, která má s dítětem pevné citové pouto). Tato skutečnost zvyšuje pravděpodobnost vzniku PTSP právě u dětí nepřiměřeně trestaných, neboť trestajícím je některý z jeho rodičů.

5.2.1 Projevy PTSP

Následky traumatizující události se mohou projevit po několika měsících či letech po jejím uplynutí. U dětí je časový mezník vzniku prvních příznaků PTSP 4 – 6 měsíců, po skončení traumatizující události. (Vaničková, 2004)

Mezi základní charakteristické znaky propuknutí PTSP patří tyto tři okruhy projevů: (Dydňanská, 2007)

1. Znovuprožívání traumatu

Dítěti se traumatizující vzpomínky mohou projevovat formou děsivých snů, neustálým vrácením se myšlenek či obrázků zobrazující událost. Dítě má najednou pocit, že se událost opakuje, přitom jde jen o tzv. flashback. Při tom může prožívat pocity strachu a úzkosti. Vzpomínky se mohou projevit i v podobě hry či kresby dítěte.

2. Dítě může mít snahu se vyhnout všemu, co mu traumatickou událost připomíná a co s ní souvisí. *„Objevuje se ztráta pozitivních emocí – neschopnost prožívat radost, zažít něco příjemného projevující se navenek jako otupělost, snad i naštvanost, objevují se také poruchy paměti ve vztahu k traumatu.“* (Vaničková, 2004, s. 83-84) Dítě ztrácí zájem o aktivity, které mu přinášely radost, o jeho koníčky. Má pocit, že život nemá smysl, nic ho nenaplňuje.

3. Třetím projevem je podle Vaničkové (2004) vegetativní hyperaktivita – poruchy spánku, pozornosti, zvýšená četnost úlekové reakce, zvýšená a těžko modulovaná agrese. Rozdíl PTSP u dětí a dospělých je v četnosti vzniku psychosomatických obtíží. Ta je u dětí

vyšší.

5.2.2 PTSP u dětí a její důsledky

(Čerpáno z: Vágnerová, 2008)

Důsledky PTSP se u dětí a dospělých liší v některých aspektech. Na propuknutí PTSP u dětí má vliv aktuální vývojová úroveň dítěte, co už si dítě prožilo a zda má podporu v rodině. Tyto faktory mají vliv na schopnost chápat, proč daná situace nastala i na způsob, jakým se dítě s traumatizující situací vyrovnává. O podpoře rodiny, ohledně tělesného trestání, se asi moc hovořit nedá. Jedině v případě, že by nadměrně trestal pouze jeden z rodičů a u druhého by dítě našlo emoční jistotu a podporu.

PTSP má vliv na pět oblastí života dítěte.

1. Emocionální rovina

Dítě se stává úzkostnějším, má pocit strachu a při nečekaných událostech reaguje leknutím. Může se projevovat agresivně nebo naopak může být zaražené a mít tendence stranit se. Dochází ke ztrátě pocitu jistoty a bezpečí.

2. Kognitivní funkce

Dítěti se vzpomínky na traumatizující situaci vybavují různými způsoby. Je to dáno věkem a vývojově podmíněným způsobem uvažování. Vzpomínky mohou mít formu děsivých snů, výjevů v kresbě nebo může dítě o zážitku velmi často mluvit. Bývá to obranná reakce, jak se se situací vyrovnat. Mohou se u dítěte objevit i pocity viny a vztahovačnost. Toto se většinou děje ve třetí fázi vyrovnávání se s traumatem, která se nazývá fáze intruze.

3. Změny v chování

Změny v chování se projevují v situacích připomínající traumatickou událost. Dítě bude mít tendenci se podobným situacím vyhýbat, či se bude snažit trauma znovu prožít. Toto chování pro mě bylo z počátku nepochopitelné, avšak jak jsem se posléze dozvěděla, dítěti to slouží k pochopení, proč daná situace vznikla. Dítě si ji znovu prožije a tím se pro něj stává „běžnější“. Jedná se o znovuprožití i na úrovni již zmiňované kresby, hry či si dítě situaci znovu prožívá ve své fantazii.

„V dětském chování se může projevit vývojová regrese, která má charakter ztráty dosažených kompetencí a návyků (jídla či udržování čistoty). Tyto děti se začnou znovu pomočovat, přestávají mluvit, eventuálně jakkoliv komunikovat a podobně.“ (Vágnerová, 2008, s. 441)

4. Sociální důsledky

V důsledku sociálního chování může dojít k nárůstu agresivity, poruchám chování. Je také omezena schopnost integrace do vrstevnické skupiny či k dospělým. Dítě se chová neobvykle,

svým chováním se vyčleňuje a odlišuje skupině. Díky tomu bývá považováno za „divné“. Nepřiměřené trestání může napodobovat i ve svém chování k mladším a slabším jedincům.

5. Tělesné příznaky

Psychické problémy se mohou projevit i na tělesné stránce formou pomočování, bolestmi hlavy či břicha, nauzeou či poruchou spánku nebo příjmu potravy.

Všechny tyto příznaky mohou přetrvávat až do dospělosti a ovlivnit tak budoucí život dítěte. Dochází k poruše sebevědomí, mohou se projevit následky v podobě sociální fobie, depresí a poruchy osobnosti. Proto je vhodné vyhledat psychologickou pomoc.

5.3 Transgenerační přenos násilí

Jedním zásadním důsledkem dlouhodobého a nepřiměřeného trestání dětí je zafixování násilného modelu. Zvyšuje se pravděpodobnost, že dítě bude tělesné tresty a svou moc uplatňovat i při výchově svých vlastních dětí. Může se také stát, že bude agresivnější ke svému partnerovi, přátelům či v pracovních vztazích. Tatjana a Pavel Kopřivovi (2008)^b výstižně říkají, že ten, kdo je trestán, se učí zneužívání moci. Tímto způsobem zachází s osobami, které moc nemají, aby konaly podle jeho vůle. S tímto tvrzením velmi souhlasím a považuji to za největší problém používání trestů. Neboť se to následně může odrazit na jeho vztahu s budoucím partnerem, vlastními dětmi, ale i v pracovním životě a celkovém vycházení s lidmi.

„Obecně je transgenerační přenos definován jako proces, následkem kterého se vědomě nebo neúmyslně přenášejí vzorce chování do další generace.“ (Dydňanská, 2007, s. 119)

Každý člověk zažije v rodině určitou výchovu a právě tato výchova může více či méně ovlivnit jeho přístup k výchově vlastních dětí. Nemusí to být myšleno jen v špatném slova smyslu, ale pokud se ve výchově objevují výrazně tělesné tresty, je zde určitá pravděpodobnost, že je bude uplatňovat i na výchově svých dětí. Většinou nejde o vědomý proces.

„Kaufman a Zigler uvádějí 30% (± 5%) riziko přenosu. J. E. Oliver vychází rovněž z poznatků studií a píše, že třetina dětských obětí přenáší násilnou výchovu na své děti a třetina tak nečiní. Zbývající třetina setrvává v náchylnosti na účinky sociálního stresu s pravděpodobností, že se stanou týrajícími rodiči.“ (Tamtéž, s. 119)

Proto by se každý rodič měl zamyslet, zda mu za to užívání fyzických trestů stojí. Neboť každému rodiči by mělo jít především o spokojenost a štěstí jeho dítěte a měl by myslet i na jeho budoucí samostatný život.

6 Program usilující o minimalizaci tělesného trestání dětí

Tuto kapitolu zahrnuji do své bakalářské práce proto, že si myslím, že následující preventivní program by mohl pomoci jak ke snížení užívání fyzických trestů, tak k větší informovanosti veřejnosti o problematice tělesného týrání dětí a k jejímu snadnějšímu odhalování. Když jsem hledala nějaké programy či semináře, na kterých by se rodiče mohli dozvědět o vhodných výchovných prostředcích, moc jich nebylo. Hlavním programem, který jsem našla a který mě zaujal je následující popisovaný program s názvem Pozitivní rodičovství.

6.1 Pozitivní rodičovství

Program Pozitivní rodičovství je aktivitou nadace Naše dítě. Jejím smyslem je předcházet násilí páchaného na dětech.

„[Pozitivní rodičovství] znamená, že rodiče dětem poskytují bezpodmínečnou lásku, bezpečí a podporu, tráví s nimi dostatek času a naslouchají jim. Zároveň stanovují hranice a na špatné chování dítěte reagují vysvětlováním, resp. pokud je to nevyhnutelné, nenásilnou vhodnou formou trestu [např. v podobě zákazu televize]. Předcházení tak psychickým či fyzickým trestům, které se snadno mění v týrání s poškozujícími následky. V souladu s Doporučením Výboru ministrů Rady Evropy se pozitivním rodičovstvím rozumí chování rodičů založené na nejlepším zájmu dítěte, které je výchovné, posilující a nenásilné a které poskytuje uznání a vedení včetně stanovení mezi umožňujících plný rozvoj dítěte.“

(Citováno z: <http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=503>)

Veřejnost se o tomto programu může dozvědět formou inzerce v médiích prostřednictvím plakátů či obrázků (viz. Příloha č. 2, 3 a 4) a na internetových stránkách nadace Naše dítě. Rodiče, sociální pracovníci, ale i celá široká veřejnost se mohou zúčastnit pořádaných vzdělávacích seminářů, na kterých se seznámí s koncepcí tzv. pozitivního rodičovství prostřednictvím uznávaných odborníků. Já jsem se o pozitivním rodičovství dozvěděla na internetových stránkách již zmiňované nadace Naše dítě. Velmi mě tento program zaujal. Myslím si, že tyto semináře jsou pro rodiče velmi užitečné. Ty, které výchova dětí zajímá a chtějí se o ní něco dozvědět, mají možnost se setkat s řadou odborníků a vyslechnout si jejich pohledy na výchovu dětí. Kdybych už byla maminkou, určitě bych této příležitosti využila.

(Čerpáno z: <http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=487>)

Semináře pro laickou i odbornou veřejnost byly zahájeny v lednu roku 2010. Lidé se na nich mohou dozvědět informace týkající se především výchovy dětí, aby byla co nejvíce pozitivní, respektovala osobnost dítěte, byla efektivní a dítěti nijak neubližovala. Dále se pak témata týkají rodiny, vztahů mezi manžely, těhotenství a porodu. Semináře navazují na práci uznávaného dětského psychologa Zdeňka Matějčka.

(Čerpáno z: <http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=491>,
<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=494>)

7 Tělesné tresty ve škole

Výchovný styl, který využívá tělesné tresty, se neobjevoval pouze v rodinách, ale legálně do roku 1867 existoval i ve školství, kdy učitel za kázeňské přestupky takto potrestal svého žáka. Tento rok se stal zlomovým v užívání tělesných trestů ve škole, avšak tělesné tresty „lehčího“ typu byly nadále možné. (Vaníčková, 2004) Bohužel jsem se z literatury už nedočetla, jaké tresty lze považovat „lehčího“ rázu a jaké už ne.

V dřívějších dobách byly tělesné tresty běžnou součástí výchovy. Za jeden z důvodů, proč tomu tak bylo, lze pokládat dle Morkrese (2008) neodpovídající vzdělání pedagogů a zvyk udržovat kázeň a pozornost žáků s pomocí strachu z trestu. Pedagogové si neuměli jiným způsobem ve třídě vybudovat klid a pořádek. Jednalo se o lidi, kteří prošli vojenskou povinností a tak jim tělesné tresty nebyly nijak vzdálené. Brali je jako přirozenou a obvyklou věc.

Za školní tělesný trest můžeme považovat bití rákoskou, která se stala určitým symbolem trestů ve škole, dále stání nebo klečení v koutě, tahání za ucho, plácnutí pravítkem přes dlaň, záhlavek, tahání za ucho či vlasy, bití nějakým předmětem (například třídní knihou či učebnicí) či rány holí. Dnes si je můžeme připomenout pouze ve filmech z tehdejší doby. Byly používány především za krádež a lež. Nejkrutější tresty byly za krádež na polích. Trestání se zúčastňovali rodiče dítěte a starosta. (Tamtéž)

Zákaz tělesných trestů ve školách vyvolal protesty učitelů, kteří s ním nesouhlasili. Tvrdili, že působení jen na cit žáka je nedostačující a v některých případech nemožné a neúčinné. Tomáš Garrigue Masaryk, který učitele vyučoval v 19. století, se vyjádřil k této problematice. Říkal, že učitel by neměl trestat, ale vychovávat. Radil učitelům, aby tělesné tresty užívali co nejméně a přisuzoval jim malou účinnost. (Tamtéž)

Podle vlastní zkušenosti vím, že tělesné tresty se ve školách stále objevují. Sice výjimečně a jsou méně kruté, ale objevují se. Pamatuji si ze základní školy, jak žáci byli běžně ředitelem taháni za uši a tímto způsobem museli dojít až do ředitelny. Spolužáci byli mláceni například třídní knihou či učebnicí do hlavy, když nevěděli odpověď na položenou otázku. Toto chování učitelů Mokres (2008) nazývá jako profesní selhání.

7.1 Epidemiologické studie

Na základě výsledků epidemiologických studií bych chtěla ukázat, že i přes zákaz užívání tělesných trestů ve školství k jejich úplnému vymizení nedošlo a že se neustále

objevují situace, které někteří pedagogové řeší právě tímto způsobem.

Tři epidemiologické studie v roce 1994, 2000 a poslední za necelých deset let v roce 2004, které ve své knize popisuje Vaníčková (2004), měly zkoumat výskyt tělesných trestů ve školství. Jejím cílem bylo zjistit, zda učitelé tělesné tresty používají i přes to, že je to zákonem zakázané.

V první studii 45% pedagogů vypovědělo, že někdy tělesný trest použilo. Jedna část z tohoto procenta uvedla, že se tak stalo pouze jednou za jeho pedagogické působení. Další část respondentů uvedla, že tyto tresty užívají běžně a třetí část, že pouze ve vyhrocených situacích, ve kterých neumí jinak zareagovat. V obdobné studii v roce 2000 se počet pedagogů užívající tělesné tresty na svých žácích nezměnil, kdežto v poslední studii počet těchto pedagogů klesl o 7%.

Když byli dotazováni žáci na otázku, zda byli někdy potrestáni ve školním prostředí, v první studii tak odpověděl každý pátý žák prvního stupně. O necelých deset let poté se počet takto potrestaných žáků zvýšil, a to na každé třetí dítě.

Vzhledem k tomu, že šlo o starší studie, bylo by zajímavé zjistit, jak to vypadá v současné době v našem školství. Ale i přes to, že od první studie uplynulo přibližně 17 let, jsou to čísla, dle mého názoru, poměrně vysoká. Myslím si, že učitel nemá právo tělesně trestat své žáky. Nezná jejich citové reakce a může tak dítěti i uškodit.

8 Dokumenty týkající se ochrany dětí

Ochrana dítěte je nejstarší aktivitou života. Vychází z principu rozmnožování a ochrany života a fungování populace. V současné době k ní slouží dokumenty, které jsou závazné pro všechny obyvatele dané země.

Problematika nepřiměřeného užívání tělesných trestů může spadat až do oblasti dětských práv. „*Tělesný trest porušuje základní právo na respekt lidské důstojnosti a tělesné integrity.*“ (Vaníčková, 2004, s. 50) Z tohoto důvodu jsem se rozhodla tuto kapitolu do své práce zahrnout. Hlavním dokumentem, který bych zde chtěla detailněji zmínit, je Úmluva o právech dítěte.

8.1 Úmluva o právech dítěte (101/1991 Sb.)

Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 a pro Československou federativní republiku vstoupila v platnost 6. února 1999. V souvislosti s tím se ČSFR přihlásila k dodržování závazků vyplývajících z úmluvy. Je to dokument, který byl podepsán skoro všemi státy světa, až na Somálsko a USA, které smlouvu podepsalo, avšak nedošlo k její ratifikaci. Jejím hlavním úkolem je chránit nejlepší zájmy dětí, deklaruje základní potřeby dětí a věnuje především pozornost jejich ochraně před násilím. Státy, které ji podepsaly, se svazují k tomu, že budou začleňovat děti do společenského a politického života země. Práva dětí, obsažená v článcích úmluvy, jsou obsahem různých zákonů ČR. (David, 1999), (Vaníčková, 2004)

„*Úmluva se skládá z preambule a tří částí (hmotná ustanovení, uskutečňování a monitoring, závěrečná ustanovení), které obsahují celkem 54 článků.*“ (David, 1999, s. 22) Hlavním článkem, který se problematikou nepřiměřeného a dlouhodobého tělesného trestání částečně zabývá, je článek 19.. Uvádí, že „*státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.*“ (<http://www.crdm.cz/download/umluva.pdf>) Druhou část tohoto článku tvoří závazek týkající se vytváření sociálně preventivních programů státem, které by byly zaměřené na jakoukoliv formu zneužívání a na péči o oběti. Tento článek však není jediný, který se naší problematiky týká. Úmluva obsahuje řadu dalších článků, které

hovoří o právech dítěte v důsledku špatného zacházení s ním. (Viz. příloha č. 1)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 Cíl výzkumu

Cílem této práce bylo zjistit, jak maminky v současnosti vychovávají své děti. Za co své děti nejčastěji trestají a jakým způsobem. Především jsem chtěla zkoumat, zda se liší výchova dívek od chlapců a výchova dětí předškolního a mladšího školního věku. Důvodem zkoumání vztahu mezi věkem dítěte a způsobem jeho potrestání byl můj osobní předpoklad, že předškolní děti a mladší školáci, jsou tělesnými tresty vychovávány nejčastěji. Cílem zkoumání bylo také zjistit postoje a názory maminek k přílišnému tělesnému trestání.

10 Formulace hypotéz

Hypotéza H1: Chlapci budou častěji tělesně trestáni než dívky.

Tato hypotéza bude potvrzena či vyvrácena otázkou č. 1 a 2 v rozdělení dotazníků podle pohlaví. Hypotéza vychází z mé vlastní zkušenosti, že chlapci obecně více zlobí a jsou na ně potřeba přísnější tresty.

Hypotéza H2: Otcové se budou častěji uchýlovat k používání tělesných trestů.

Tuto hypotézu potvrdím či vyvrátím srovnáním otázek č. 1 a 5. Hypotéza vychází z mého osobního názoru, že otcové používají přísnější výchovu.

Hypotéza H3: Děti předškolního věku budou častěji tělesně trestány než děti mladšího školního věku.

Pravost této hypotézy ověřím v otázkách č. 1 a 3. Vycházím při ní z myšlenky, že děti v tomto věku často těžko chápou slovní vysvětlení a je pro ně lépe pochopitelné okamžité potrestání, kterým jasně vidí, že udělalo něco nesprávného.

11 Charakteristika zkoumaného vzorku

Dotazovanými osobami byly maminky dětí v předškolním a mladším školním věku. Tuto skupinu jsem si vybrala z důvodu osobních známostí s několika maminkami a předpokládala jsem, že budou snadněji vyhledatelné, než tatínci. Dalším důvodem byl můj osobní předpoklad, že maminky s dětmi tohoto věku tráví více času než jejich tátové, a tak mají větší zkušenosti i s jejich případným trestáním.

Celkový počet maminek, které vyplnily předložený dotazník, byl 78. Při rozdělování maminek do skupin jsem vycházela z běžných sociologických údajů (věk, vzdělání, současný stav a počet dětí). Na tyto údaje měly maminky na začátku dotazníku odpovídat.

Prvním údajem byl věk maminky. Nejčastějším věkem bylo rozmezí 31-35 let. Takových to maminek jsem měla celkem 32. Dalším nejčastějším věkem bylo rozmezí let 26-30 a jako třetí nejčetnější skupina byly maminky ve věku 36-40 let.

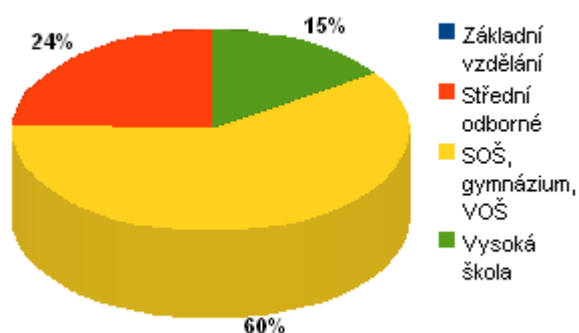
Graf č.1: Rozdělení respondentek podle věku

Další údaj, který jsem se o maminkách dozvěděla, bylo jejich dosažené vzdělání. Nejvíce respondentek dosáhlo středního nebo vyššího odborného vzdělání či vystudovalo gymnázium.

Graf č.2: Rozdělení respondentek podle dosaženého vzdělání

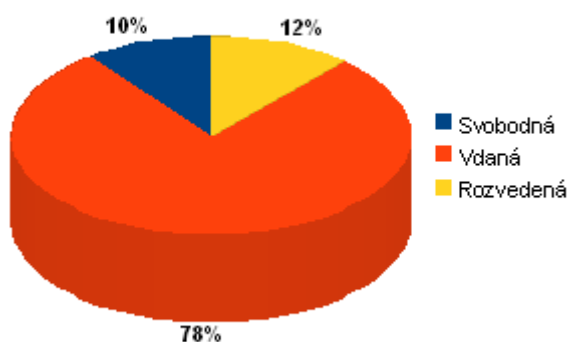
Dosažené vzdělání maminek

Dalším sociologickým údajem byl současný stav respondentek. Zda – li jsou svobodné, vdané či rozvedené. Z většiny byly maminky ve svazku manželském.

Graf č.3: Rozdělení respondentek podle stavu

Současný stav maminek

Respondentky měly vyplňovat i kolonku, která se týkala počtu jejich potomků. Nejčastěji měly maminky dvě děti.

Graf č.4: Rozdělení respondentek podle počtu dětí

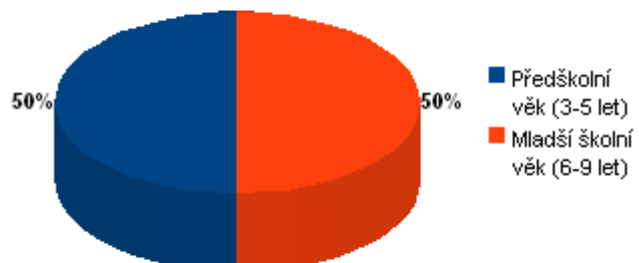
Dotazované maminky měly vyplnit dotazník pouze na jedno jejich dítě. Proto v dotazníku byla kolonka, do které měly napsat o jaké dítě se jedná, zda je to chlapec či dívka a kolik je mu let. Z následujících dvou grafů je vidět procentuální zastoupení dívek a chlapců a dětí předškolního a mladšího školního věku.

Graf č.5: Počet zkoumaných dětí z hlediska pohlaví

Graf č.6: Počet zkoumaných dětí z hlediska věku

Počet zkoumaných dětí z hlediska věku

12 Metoda výzkumu

Ke zjištění potřebných informací jsem použila metodu dotazníku. Jeho cílem je zkoumat vztahy mezi trestáním dívek a chlapců a mezi dětmi předškolního a mladšího školního věku.

Dotazník se skládal ze tří částí. První část byl text, ve kterém jsem respondentky seznamovala s účelem dotazníku, informacemi jak ho vyplnit a nechybělo zde také upozornění, že vyplnění dotazníku je anonymní. Další část tvořily otázky, týkající se základních sociologických údajů o respondentkách a informace o dítěti, o jehož výchově bude dotazník vyplňován. Poslední část tvořily samotné otázky, zaměřené na způsoby výchovy.

Otázek bylo celkem devět, z toho dvě otevřené (otázka č. 1 a 9), tři byly polouzavřené (otázka č. 2, 4 a 5) a ostatní uzavřené. Respondentky mohly vybírat buď pouze jednu odpověď (otázka č. 3, 6 a 7), nebo u některých otázek byla možnost zaškrtnout jich více (otázka č. 2, 4, 5 a 8).

Při vyhodnocování polouzavřených a uzavřených otázek jsem sečetla odpovědi a převedla je do tabulky či grafu v absolutní četnosti a procentech. Tabulka a grafy byly vytvořeny v programu OpenOffice. V některých případech byl vypočítán chí kvadrát. U otevřených otázek jsem postupovala metodou třídění odpovědí do několika kategorií.

13 Způsob provedení výzkumu

Použitá data jsem získala prostřednictvím oslovování respondentek. Jelikož mám starší sestru, tak ta mi pomohla se získáváním respondentek v okruhu jejích známých, některé jsem oslovila osobně. Většina dotazníků byla zadána prostřednictvím Mudr. Jitky Mikšovicové, praktického lékaře pro děti a dorost. Jelikož k praktickému lékaři chodí různé skupiny maminek, myslím si, že skupina zkoumaných je velmi pestrá. Data byla sbírána mnou, mou sestrou a Mudr. Jitkou Mikšovicovou v její ordinaci.

Když jsem osobně oslovovala respondentky, vyplnění jednoho dotazníku jim trvalo přibližně dvě minuty. Většina maminek k vyplňování přistupovala kladně, nemusela jsem nikoho přemlouvat. Často se přiznávaly, že by je zajímaly konečné výsledky.

Informace o zájmu či nezájmu vyplňování dotazníků bych shrnula asi takto: U praktického lékaře vyplnily dotazník všechny oslovené maminky. Matky oslovené mnou a mou sestrou jej vyplnily z 90% (některé byly totiž posílány formou e-mailu po předchozí domluvě s respondentkou). Sestra také donesla nějaké dotazníky do mateřské školy, kam dochází její dcera. Tam se však s valným úspěchem nesetkala. Dotazník vyplnilo jen pět maminek. Dle mého názoru to bylo dáno tím, že mateřská škola je na malé vesnici, kde se všichni znají. Maminky měly obavy, že se podle počtu dětí a věku dozví, kdo konkrétní dotazník vyplnil a že nakonec vlastně vůbec nebude anonymní. Z jedné strany je to pochopitelné a názory těchto žen respektuji. Sebrat všechny dotazníky trvalo dohromady něco málo před týden.

Nakonec jsem tedy byla příjemně překvapena, že získání respondentek nebyl zas až tak veliký problém a maminky byly z většiny ochotné a milé.

14 Metoda zkoumaných dat

Vyhodnocování dotazníků jsem dělala formou sčítání odpovědí, posléze zadáním údajů do tabulky či grafu v absolutní hodnotě a procentech. V otázkách, které jsem porovnávala buď podle pohlaví či věku a ve kterých byl vidět nějaký výrazný rozdíl, jsem použila statistickou metodu chí kvadrátu.

15 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

V této kapitole uvádím výsledky získané prostřednictvím výzkumu. Kapitulu jsem rozdělila na tři části, podle toho, z jakého hlediska byly výsledky vyhodnoceny. V první části jsou všechny hodnoty sečteny dohromady, bez ohledu na věk či pohlaví. Dozvíme se z toho nejčastější odpovědi respondentek. Druhá podkapitola jsou výsledky rozdělené z hlediska pohlaví dětí a třetí podkapitola je rozdělení z hlediska věku dítěte. Množství nejčastějších odpovědí uvádím v textu většinou v procentuální hodnotě. Odpovědi jsou řazené ve stejném pořadí, jako byly v dotazníku.

Šestou až devátou otázku jsem vyhodnocovala bez ohledu na odlišnost pohlaví či věk dětí. Myslím si, že na tyto otázky nemá vliv věk ani pohlaví, a tak jsem pouze sečetla všechny odpovědi respondentek a udělala z nich i procentuální rozložení.

15.1 Celkové výsledky

První tabulky, které jsem vytvořila, jsou všechny odpovědi dohromady, bez jakéhokoliv kritéria rozdělení. Výsledky slovně popisují pod tabulkami. Většinou se zabývám prvními třemi nejčastějšími odpověďmi.

Nejčastější způsoby trestání		
Způsob potrestání	Počet	Procenta
Vynadání	33	26%
Zákaz oblíbené činnosti	25	20%
Tělesný trest	18	14%
Domluvou	13	10%
Zvýšením hlasu	10	8%
Vysvětlení	8	6%
Příkázání splnit určitou činnost	7	5%
Poslání do pokoje	3	2%
Nedostane sladkost	3	2%
Počítání do tří, poté případně tělesný trest	2	2%
Neuděláním toho, co po mě dítě chce	2	2%
Netrestám	1	1%
Pohrožení tělesným trestem	1	1%
Nemluvením s dítětem	1	1%
Vyhrožování polepšovnou	1	1%

Otázka č. 1

Jak vidíme z první tabulky, nejčastějším trestem, který maminky aplikují ve své výchově, je slovní vynadání. Touto odpovědí odpovědělo celkem 26% maminek, dalším nejčastějším trestem je zakázání oblíbené činnosti. Tento trest nejčastěji používá 20%

maminek. Maminky zde většinou uváděly zákaz televize, počítače a sledování pohádek. Jako třetí nejčastější trest vyšly mnou zkoumané tělesné tresty. Tuto odpověď napsalo 14% maminek. Není to vysoké číslo, odpovědělo takto celkem 18 maminek, ale mohu z toho vyvodit závěr, že i když z většiny jsou tělesné tresty maminkami považovány jako krajní řešení situace, je zřejmé, že jsou stále používané.

Někdy maminky v této otázce psaly, že svému dítěti nejdříve vynadají, ale pokud to nezabere, tělesný trest použijí. Vyplývá z toho, že maminky berou často tělesné tresty až jako druhé řešení vzniklé situace.

Otázka č. 2

Další nejčastější způsoby trestání		
Způsob potrestání	Počet	Procenta
Vynadání	66	40%
Zákaz oblíbené činnosti	44	26%
Příkázání splnit určitou činnost	28	17%
Zákaz chození ven	5	3%
Sebrání kapesného	1	1%
Potrestání věcí, které se dítě bojí	1	1%
Nemluvení s dítětem	4	2%
Nepodání stravy	0	0%
Tělesné tresty	14	8%
Zákaz návštěvy kamaráda	1	1%
Zvýšením hlasu	1	1%
Domluva	1	1%
Jít brzy spát	1	1%

Ve druhé otázce, týkající se dalších používaných trestů, se mi z většiny potvrdilo pořadí nejčastějších trestů. Nejčastějším trestem bylo opět vynadání. Tuto odpověď zaškrtno 41% maminek. Dalším trestem v pořadí se stal, stejně jako v první otázce, zákaz oblíbené činnosti. Třetí nejčastější odpovědí je příkázání splnit za trest určitou činnost. Myslím si, že nejčastějšími činnostmi je například úklid pokojíčku, pomoc s domácími pracemi a podobně. Tělesné tresty vyšly ve čtvrtém pořadí. Odpovědělo takto 7% maminek. Možnost týkající se trestu ve formě nepodání stravy naštěstí nevyplnil nikdo. Odpověď s jiným způsobem potrestání, kterou měly respondentky možnost vyplnit, využily pouze čtyři maminky. Z toho vyplývá, že jsem v odpovědích obsáhla škálu nejčastěji používaných trestů.

Otázka č. 3

Jak často tělesné tresty používáte?		
Časové vymezení	Počet	Procenta
Každý den	1	1%
Několikrát za týden	2	3%
Jednou týdně	4	5%
Několikrát do měsíce	11	14%
Jednou měsíčně	3	4%
Velmi výjimečně	43	55%
Nepoužívám	14	18%

Otázka číslo tři se týkala četnosti užívání tělesných trestů jako výchovného prostředku. Z výsledků vyplývá, že tělesné tresty používají maminky opravdu výjimečně či vůbec. Velmi výjimečně tyto tresty používá více než polovina, celkem 55% respondentů. Druhou nejčastější odpovědí je, že tyto tresty nepoužívají vůbec. Odpovědělo tak celkem 18% respondentek. Některé maminky v této otázce zaškrtnuly, že tělesné tresty nepoužívají, avšak v jiných otázkách (konkrétně první, druhé či poslední) zaškrtnuly užívání tělesných trestů, nebo se samy písemně vyjádřily, že někdy svému dítěti dají přes zadek či ruku. Tyto odporující se odpovědi mě velmi zaskočily a na základě toho je potřeba zmínit to, co z výsledků vyplývá. Jde pravděpodobně o to, že velmi často není plácnutí přes zadek či přes ruku maminkami, ale dle mého názoru i celkovou společností, považováno za tělesný trest. K tomuto rozporu se ještě dostanu v osmé otázce, ve které je tato skutečnost jasně viditelná.

Otázka č. 4

Důvod k použití trestu		
Způsob vyprovokování	Počet	Procenta
Odmlouvání	30	21%
Nesplnění povinnosti	17	12%
Zlobení	26	18%
Lež	23	16%
Neuposlechnutí	34	24%
Děti jsou prostě děti	1	1%
V případě ohrožení zdraví dítěte	1	1%
Ničím – netrestám	2	1%
Vztekaní	4	3%
Držkování	1	1%
Vzdorovité chování	1	1%
Trucování	1	1%
Naschvály	1	1%
Agresivita	1	1%

Odpovědi důvodů, které vedou maminky k použití trestu, byly celkem vyrovnané. Nejvíce však maminkám vadí neuposlechnutí pokynu nebo požadavku. Touto odpovědí odpovědělo 24% respondentek. Dále odmlouvání 20% respondentek, zlobení 18%, lež 16% a nesplnění povinnosti 12% . Dle mého názoru jsou to nejčastější dětské neřesti a nejčastější důvody ke sporům mezi dětmi a rodiči. Ostatní odpovědi poté už měly většinou jen 1%.

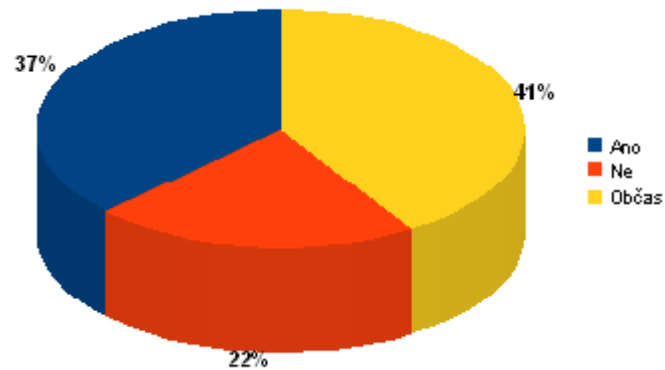
Otázka č. 5

Jakým způsobem nejčastěji trestá otec?		
Způsob potrestání	Počet	Procenta
Vynadání	60	42%
Zákaz oblíbené činnosti	37	26%
Přikázání splnit určitou činnost	16	11%
Zákaz chování ven	4	3%
Sebrání kapesného	2	1%
Potrestání věcí, které se dítě bojí	1	1%
Nemluvením s dítětem	2	1%
Nepodání stravy	0	0%
Tělesné tresty	16	11%
Netrestá	3	2%
Domluva	2	1%
Neví, maminka se s otcem nevidá	1	1%

Pátou otázku jsem zvolila proto, abych mohla porovnat výchovný přístup matek a otců. V tomto případě alespoň z pohledu maminek. Z výsledků vyplývá, že výchova obou rodičů se neliší. Maminky nejčastěji volily stejné odpovědi, jako když odpovídaly samy na tutéž otázku. Nejvíce používaným trestem je slovní vynadání. Odpovědělo takto 42% respondentek. Dalším častým trestem je zákaz oblíbené činnosti, který uvedlo 26%. S počtem 11% se dělí odpověď přikázání splnit za trest nějakou činností a použití tělesného trestu. Oproti používání tělesných trestů maminkami, je procento dokonce nižší, což odporuje mé hypotéze, tj. předpokladu, že tátové budou své děti takto trestat častěji. Z porovnání této a první otázky lze říci, že výchova matek a otců je velmi podobná, což beru jako pozitivum. Neboť jedním z předpokladů efektivní výchovy je dohodnutí se rodičů na její podobě. Není vhodné, když každý z rodičů používá jiné výchovné metody.

Otázka č. 6

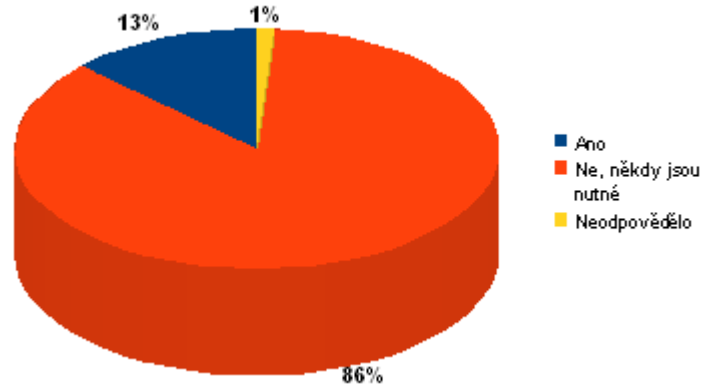
Používali Vaši rodiče ve výchově tělesné tresty?

V šesté otázce jsem se maminek ptala na osobní zkušenost s tělesným trestáním. Z výsledků je vidět, že většina respondentek se s tělesnými tresty ve svém dětství setkala. Necelá polovina, 41%, uvedla, že jejich rodiče tento trest používali občas. O něco méně respondentek odpovědělo přímo ano, celkem 37% a 22% odpovědělo, že ne. Podle mého názoru to není malé číslo na to, že v době mládí těchto respondentek, dle mého názoru, tělesné trestání bylo častým způsobem trestu.

Otázka č. 7

Souhlasila byste s úplným zákazem tělesných trestů?

O tom, že občasné tělesné tresty nejsou společností chápány jako špatný výchovný prostředek, vypovídá jednoznačnost odpovědí oslovených matek, 86% maminek nesouhlasí s úplným zákazem tělesných trestů. Pouze 13% by s tímto zákazem souhlasilo a jedna respondentka na otázku neodpověděla. Byly to většinou maminky, které uvedly, že samy tyto tresty nepoužívají, a které si byly vědomé, že tělesné tresty mohou mít na dítě negativní dopad. V přílišných tělesných trestech viděly nezákonné týrání.

Otázka č. 8

Co považujete za tělesný trest?		
Způsob potrestání	Počet	Procenta
Plácnutí přes zadek	53	22%
Výprask vařečkou, páskem či jiným předmětem	35	14%
Facka	29	12%
Kopanec	27	11%
Třesení s dítětem	19	8%
Klečení	19	8%
Tahání za vlasy či ucho	25	10%
Plácnutí přes ruku	35	14%

Odpovědi na otázku, ve které měly maminky zaškrtnávat formy, které považují za tělesné tresty se velmi lišily, i když to z tabulky viditelné není. Odpovědi respondentek bych rozdělila do třech skupin, neboť každý k této otázce přistupoval jiným způsobem. První a nejčetnější skupinou byly respondentky, které zaškrtnuly, jako tělesný trest, odpověď plácnutí přes zadek, ruku, případně výprask vařečkou či jiným předmětem a facku. Ty ostatní, dle mého názoru a konfrontování s některými maminkami, už chápaly jako kruté tresty, které se blíží k tělesnému týrání. Na základě získaných výsledků jsem si uvědomila chybu v dotazníku, neboť jako další navazující otázka mohla být, za co považují ty zbylé nezaškrtnuté odpovědi, pokud jim tam nějaké zbyly. Já jsem bohužel při formulaci dotazníku předpokládala s tím, že za tělesné tresty budou považovány všechny odpovědi. Ale jak je vidět, mýlila jsem se. Další skupinou byly maminky, které zaškrtnuly vše, kromě plácnutí přes zadek a ruku. Z toho vyplývá, že tyto tresty neberou za tělesné, jsou pro ně normální součástí výchovy. A poslední skupinu tvoří maminky, které zaškrtnuly všechny odpovědi. Těch však bylo opravdové minimum a většinou to byly ty, které tělesné tresty nepoužívají a odsuzují je.

Z toho plyne významná skutečnost, která může mít vliv na celkové vyplnění dotazníků. Neboť v otázkách týkající se tělesných trestů respondentky odpovídaly dle svého názoru, co za tělesný trest považují. Proto bych po této zkušenosti otázku, co respondentky chápou jako

tělesný trest, uvedla na začátek, a poté při vyhodnocování přihlížela na jejich odpovědi.

Otázka č. 9

Jaký je váš názor na přílišné tělesné trestání dětí?		
Odpověď	Počet	Procenta
Nesouhlasím, ale občas je potřeba plácnout	36	38%
Nesouhlasím s přílišným tělesným trestáním	18	19%
Může zanechat psychické následky	15	16%
Neuznávám tělesné tresty	7	7%
Přílišné tělesné trestání hraničí s týráním	6	6%
Beru to jako svoje osobní selhání	4	4%
Má vliv na budoucí výchovu svých dětí	2	2%
Tělesné tresty používat pouze v extrémních života ohrožujících situacích	2	2%
Je to agresivita ze strany rodičů	2	2%
Autoritu a respekt nelze trestáním vynutit	1	1%
Plácnutí je někdy účinnější, než hodinové vysvětlování	1	1%
Souhlasím s tělesným trestáním	1	1%
Nemám názor	1	1%

Poslední otázka se týkala názorů na přílišné trestání dětí. Největší počet odpovědí, 38%, se týkalo názoru, že s přílišnými tělesnými tresty nesouhlasí, avšak někdy je potřeba dítě plácnout. Jelikož tak odpovědělo největší procento maminek, dovolím si zde interpretovat některé odpovědi, které byly zařazeny do této kategorie: „*Přílišné tělesné trestání není vhodné, výjimečné a výchovné plácnutí je však někdy potřeba.*“ nebo „*Přílišné tělesné trestání samozřejmě není v pořádku, nicméně občasné plácnutí přes zadek je účinná výchovná metoda, mnohdy účinnější, než spousta křiku.*“ či poslední úryvek: „*V některých případech se jednomu plácnutí nevyhnu. Několikrát jsem se uchýlila k facce, protože můj nejstarší syn se plácnutí přes zadek vysmívá.*“. Z těchto odpovědí je zřejmé, že maminky opravdu plácnutí, nepovažují za formu tělesného trestání.

Respondentek, které odpověděly pouze přímo, že s přílišnými tělesnými tresty nesouhlasí, bylo 19%. Tato odpověď by se z hlediska obsahu dala započítat i do první, avšak nečinila jsem tak, neboť se k názoru na občasné plácnutí nevyjádřily. Další častou odpovědí, se kterou souhlasím, byl názor, že tyto tresty mohou mít negativní vliv na psychiku dítěte a do konce jeho života se na ní podepsat. Celkem 7% dotazovaných maminek neuznává jakoukoliv formu tělesných trestů a 6% se vyjádřilo k souvislosti přílišných trestů hraničících s týráním.

Myslím si, že se nad touto otázkou maminky poměrně zamyslely, ale i na druhé straně ji

11 matek nevyplnilo.

Odpovědi, dle mého názoru, opět vypovídají o tom, že maminky nepovažují plácnutí přes zadek či ruku za závažné narušení výchovy, avšak odsuzují týrání dětí.

Pro zajímavost zde interpretuji odpovědi respondentů, které jsou přesně citovány i s případnými gramatickými chybami. „*Tělesné tresty mohou být pro dítě dosti skličující a můžou si následky nést po zbytek svého života.*“, „*Přílišné trestání si myslím už není o výchově, ale o tom, že rodiče nezvládají řešení dané situace a tak si tím uleví.*“, „*Negativní, trest nemá ublížit, jen zdůraznit vážnost situace, případně aktivovat pozornost dítěte.*“.

15.2 Výsledky podle pohlaví zkoumaných dětí

V této podkapitole porovnávám výchovu dívek a chlapců z výsledků výzkumu a popisují případné výrazné rozdíly. Porovnávání se týká otázek dotazníku č. 1 – 5.

Otázka č. 1

Způsob trestání	Nejčastější způsob trestání				Výpočet Chí kvadrátu (χ^2)	Statisticky významný rozdíl
	Chlapci		Dívky			
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Vynadání	15	25%	18	26%	/	/
Zákaz oblíbené činnosti	12	20%	13	19%	/	/
Tělesný trest	8	14%	10	14%	/	/
Domluvou	7	12%	6	9%	/	/
Zvýšením hlasu	4	7%	6	9%	/	/
Vysvětlení	4	7%	4	6%	/	/
Příkázání splnit určitou činnost	1	2%	6	9%	3,92	(na 5% hl.v.)
Poslání do pokoje	3	5%	0	0%	3,12	(na hranici hl. v.)
Nedostane sladkost	2	3%	1	1%	/	/
Počítání do tří, poté případně tělesný trest	0	0%	2	3%	/	/
Neuděláním toho, co po mě dítě chce	1	2%	1	1%	/	/
Netrestám	1	2%	0	0%	/	/
Pohrožení tělesným trestem	1	2%	0	0%	/	/
Nemluvením s dítětem	0	0%	1	1%	/	/
Vyhrožování polepšovnou	0	0%	1	1%	/	/

Z výsledků první otázky je vidět, že u prvních čtyř druhů trestů se pořadí neliší. Chlapci a dívky jsou trestáni stejnými způsoby. Liší se pouze procentuální hodnoty a to minimálně. Z dotazníků vyšel jako nejčastější trest u chlapců i dívek slovní vynadání (25% chlapci, 26% dívky). Na druhém místě vyšel zákaz oblíbené činnosti (chlapci 20%, dívky 19%). Tělesné

tresty jsou třetím nejčastějším potrestáním, odpovědělo tak u obou pohlaví 14% maminek.

V četnosti užívání trestů ve formě přikázání splnit za trest nějakou činnost a poslání dítěte do svého pokoje, jsou významné rozdíly. Z výpočtu chí kvadrátu u těchto dvou odpovědí vyplývá, že dívky jsou statisticky častěji trestány způsobem slnění nějaké činnosti, než chlapi. Podle mého názoru je to dáno tím, že dívky jsou častěji odpovědné za domácí práce a vykonávají je více, než chlapi.

Z odpovědi poslání do pokoje vyplývá, že chlapi jsou na hranici statistické významnosti častěji posíláni za trest do pokoje, než dívky.

Otázka č. 2

Další nejčastější způsoby trestání						
Způsob trestání	Chlapci		Dívky		Výpočet Chí kvadrátu (χ^2)	Statisticky významný rozdíl
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Vynadání	33	38%	33	41%	/	/
Zákaz oblíbené činnosti	23	27%	21	26%	/	/
Přikázání splnit určitou činnost	13	15%	15	19%	/	/
Zákaz chození ven	2	2%	3	4%	/	/
Sebrání kapesného	1	1%	0	0%	/	/
Potrestání věcí, které se dítě bojí	0	0%	1	1%	/	/
Nemluvení s dítětem	1	1%	3	4%	/	/
Nepodání stravy	0	0%	0	0%	/	/
Tělesné tresty	10	12%	4	5%	3,13	(na hranici hl. v.)
Zákaz návštěvy kamaráda	1	1%	0	0%	/	/
Zvýšením hlasu	1	1%	0	0%	/	/
Jít brzy spát	1	1%	0	0%	/	/
Domluva	0	0%	1	1%	/	/

Na otázku týkající se dalších nejčastějších způsobů trestání opět matky odpovídaly obdobně, ať už šlo o chlapce nebo dívku. Nejčastějším trestem je i v tomto případě vynadání (chlapi 38%, dívky 41%). Jako druhý, je stejně jako u první otázky zákaz oblíbené činnosti. U chlapců tak odpovědělo 27% maminek, u dívek 26%. Na třetím místě se objevila nová podoba, která v první otázce byla na nižší pozici. Je jím příkaz splnit za trest nějakou činnost a odpovědělo tak 15% maminek chlapců a 19% maminek dívek. Zajímavou věcí v této otázce je množství odpovědí týkajících se tělesných trestů. U chlapců tento trest používá deset maminek, kdežto u dívek pouze čtyři. Z výpočtu chí kvadrátu vyplývá, že chlapi jsou na hranici statistické významnosti častěji tělesně trestáni, než dívky. Může to být dáno faktorem častějšího zlobení či nefungování jiných výchovných metod.

Otázka č. 3

Jak často používáte tělesné tresty						
Časové vymezení	Chlapci		Dívky		Výpočet Chí kvadrátu (χ^2)	Statistiky významný rozdíl
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Každý den	0	0%	1	3%	/	/
Několikrát za týden	1	3%	1	3%	/	/
Jednou týdně	1	3%	3	8%	/	/
Několikrát do měsíce	7	18%	4	10%	/	/
Jednou měsíčně	2	5%	1	3%	/	/
Velmi výjimečně	24	62%	19	49%	/	/
Nepoužívám	4	10%	10	26%	3,13	(na hranici hl. v.)

Třetí otázka vypovídá o tom, jak často matky používají tělesné tresty ve výchově svých dětí. Výrazný rozdíl je u odpovědi „nepoužívám“. U chlapců tuto odpověď označilo 10% respondentek, u dívek 26%. Z toho vyplývá, že dívky jsou méně často tělesně trestány než chlapci. Toto nám potvrdil i výpočet chí kvadrátu. O této informaci tedy můžeme říci, že nepoužívání tělesných trestů u dívek je na hranici hladiny významnosti oproti chlapcům. Může to vypovídat o tom, že na dívky fungují „jemnější“ formy trestů a tak se jejich maminky nemusí k tělesným trestům uchýlovat.

Otázka č. 4

Čím Vás dítě vyprovokuje k tomu, abyste jí takto potrestala?				
Způsob vyprokování	Chlapci		Dívky	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Odmlouvání	18	23%	12	18%
Nesplnění povinnosti	8	10%	9	14%
Zlobení	16	21%	10	15%
Lež	13	17%	10	15%
Neuposlechnutí	16	21%	18	27%
Ničím - netrestám ho/jí	1	1%	1	2%
Naschvály	0	0%	1	2%
Trucování	0	0%	1	2%
Vzdorovité chování	0	0%	1	2%
V případě ohrožení zdraví dítěte	0	0%	1	2%
Děti jsou prostě děti	0	0%	1	2%
Vztekaní	3	4%	1	2%
Agresivita	1	1%	0	0%
Držkování	1	1%	0	0%

V této otázce jsem se ptala maminek, jaké chování je vyprovokuje k použití trestu. V této otázce už se pořadí odpovědí liší vzhledem k pohlaví. Zatímco u dívek je nejčastějším důvodem neuposlechnutí (27%), u chlapců z 23% je to odmítnutí.

Otázka č. 5

Jakým způsobem nejčastěji trestá otec dítě						
Způsob vyprokování	Chlapci		Dívky		Výpočet Chí kvadrátu (χ^2)	Statisticky významný rozdíl
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Vynadání	33	45%	27	38%	/	/
Zákaz oblíbené činnosti	18	25%	19	27%	/	/
Přikázání splnit určitou činnost	4	5%	12	17%	5,03	(na 5% hl.v.)
Zákaz chození ven	2	3%	2	3%	/	/
Sebrání kapesného	1	1%	1	1%	/	/
Potrestání věcí, které se dítě bojí	0	0%	1	1%	/	/
Nemluvením s dítětem	1	1%	1	1%	/	/
Nepodání stravy	0	0%	0	0%	/	/
Tělesné tresty	10	14%	6	8%	/	/
Netrestá	3	4%	0	0%	/	/
Neví, maminka se s otcem nevidá	1	1%	0	0%	/	/
Domluvou	0	0%	2	3%	/	/

Pátá otázka se týkala nejčastěji používaných trestů otcem dítěte, dle názoru matek. Ty u obou pohlaví uváděly, že nejčastějším trestem, který používá, je vynadání. U chlapců tomu tak bylo z 45% a u dívek z 38%. Podle mého názoru je to docela vysoké číslo. Chtěla bych podotknout, že tento výchovný trest byl na prvním místě i u maminek. Když porovnám výchovu matek a otců, je velmi podobná, což je určitě dobře. Je důležité, aby výchova obou byla totožná. Dalším nejčastějším trestem je zakázání oblíbené činnosti. I toto bylo na druhém místě maminek. Je vidět, že tyto dva tresty jsou nejvíce používané a mají tedy i vysokou efektivitu. Z výsledků je patrné, že dívky statisticky častěji dostávají za trest splnit nějakou činnost, než chlapci.

15.3 Výsledky podle věku zkoumaných dětí

V této podkapitole se zabývám výsledky výzkumu, porovnávám výchovu dětí předškolního a mladšího školního věku a popisují případné výrazné rozdíly. Porovnám stejně

jako u předchozí podkapitoly otázky č. 1 – 5.

Otázka č. 1

Nejčastější způsob trestání				
Způsob trestání	Věk 3-5 let		Věk 6-9 let	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Vynadání	13	21%	20	30%
Zákaz oblíbené činnosti	13	21%	12	18%
Tělesný trest	10	16%	8	12%
Domluvou	4	7%	9	13%
Zvýšením hlasu	5	8%	5	7%
Vysvětlení	4	7%	4	6%
Příkázání splnit určitou činnost	3	5%	4	6%
Poslání do pokoje	2	3%	1	1%
Nedostane sladkost	2	3%	1	1%
Počítání do tří, poté případně tělesný trest	1	2%	1	1%
Neuděláním toho, co po mě dítě chce	2	3%	0	0%
Netrestám	0	0%	1	1%
Pohrožení tělesným trestem	1	2%	0	0%
Nemluvením s dítětem	1	2%	0	0%
Vyhrožování polepšovnou	0	0%	1	1%

Nejčastěji používaný způsob trestání se neliší v závislosti na věku. Matky dětí předškolního věku nejčastěji používají zákaz oblíbené činnosti a vynadání. Matky dětí v mladšího školního věku používají na prvním místě vynadání (v 30%) a o něco méně často zákaz oblíbené činnosti (18% maminek). Jinak už je to však s třetím nejčastějším trestem. U dětí předškolního věku je tělesný trest používán 17% maminek. U dětí mladšího školního věku je tento trest na místě čtvrtém s 12%. Na třetí pozici mají domluvu, a to ze 14%.

Otázka č. 2

Další nejčastější způsob trestání dětí						
Způsob trestání	Věk 3-5 let		Věk 6-9 let		Výpočet Chí kvadrátu (χ^2)	Statisticky významný rozdíl
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Vynadání	32	40%	34	39%	/	/
Zákaz oblíbené činnosti	18	23%	26	30%	3,34	(na hranici hl. v.)
Příkázání splnit určitou činnost	11	14%	17	20%	/	/
Zákaz chození ven	1	1%	4	5%	/	/
Sebrání kapesného	0	0%	1	1%	/	/
Potrestání věcí, které se dítě bojí	1	1%	0	0%	/	/
Nemluvení s dítětem	4	5%	0	0%	4,22	(na 5% hl.v.)
Nepodání stravy	0	0%	0	0%	/	/
Tělesné tresty	12	15%	2	2%	8,71	(na 1% hl. v.)
Zákaz návštěvy kamaráda	0	0%	1	1%	/	/
Zvýšením hlasu	0	0%	1	1%	/	/
Jít brzy spát	1	1%	0	0%	/	/
Domluva	0	0%	1	1%	/	/

I v těchto případech je nejčastějším trestem vynadání a zakázání oblíbené činnosti. Zákaz oblíbené činnosti je na hranici statistické významnosti častěji používán u dívek, než u chlapců.

Dále, v čem se trestání dětí podle věku liší, je četnost tělesných trestů. U dětí předškolního věku takto maminky odpověděly z 15%, kdežto maminky dětí mladšího školního věku jen ze 2%. Z toho vyplývá, že děti předškolního věku jsou statisticky signifikantně více tělesně trestány, než děti chodící do školy. Dle mého předpokladu je to z důvodu, že těmto dětem se určité věci špatně vysvětlují, jsou pro ně těžko pochopitelné. A tak je pro maminky jednodušší dítě potrestat plácnutím, které jasně říká, že dítě udělalo něco špatného. Je tedy vidět, že určité odlišnosti ve výchově předškolních a mladších školních dětí jsou.

Statistický rozdíl je i u odpovědi nemluvení s dítětem. Odpovědělo tak 5% maminek předškolního věku a 0% maminek dětí mladšího školního věku. Z výpočtu chí kvadrátu nám vyplývá, že děti předškolního věku jsou statisticky častěji trestány způsobem, že s nimi rodiče přestanou mluvit, než starší děti.

Otázka č. 3

Jak často používáte tělesné tresty				
Časové vymezení	Věk 3-5 let		Věk 6-9 let	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Každý den	1	3%	0	0%
Několikrát za týden	2	5%	0	0%
Jednou týdně	1	3%	3	8%
Několikrát do měsíce	6	15%	5	13%
Jednou měsíčně	3	8%	1	3%
Velmi vyjimečně	20	51%	22	56%
Nepoužívám	6	15%	8	21%

Četnost používání fyzických trestů, které zkoumala třetí otázka v dotazníku, je o něco vyšší u dětí předškolního věku. Tento výsledek opět potvrzuje můj předpoklad, že děti předškolního věku jsou častěji fyzicky trestány.

Otázka č. 4

Čím Vás dítě vyprovokuje k tomu, abyste jí takto potrestala?						
Způsob vyprovokování	Věk 3-5 let		Věk 6-9 let		Výpočet Chí kvadrátu (x ²)	Statisticky významný rozdíl
	Počet	Procenta	Počet	Procenta		
Odmlouvání	13	18%	17	24%	/	/
Nesplnění povinnosti	10	14%	7	10%	/	/
Zlobení	20	27%	6	8%	11,31	(na 1% hl. v.)
Lež	6	8%	17	24%	7,46	(na 1% hl. v.)
Neuposlechnutí	19	26%	15	21%	/	/
Ničím - netrestám ho/jí	1	1%	1	1%	/	/
Naschvály	1	1%	0	0%	/	/
Trucování	1	1%	0	0%	/	/
Vzdorovité chování	0	0%	1	1%	/	/
V případě ohrožení zdraví dítěte	0	0%	1	1%	/	/
Děti jsou prostě děti	0	0%	1	1%	/	/
Vztekaní	3	4%	3	4%	/	/
Agresivita	0	0%	1	1%	/	/
Držkování	0	0%	1	1%	/	/

Z výsledků čtvrté otázky vyšla jedna zajímavá věc. A to množství odpovědí týkající se zlobení a lhaní. Odpověď zlobení u dětí předškolního věku uvedlo 27% maminek, kdežto u straších dětí pouze 8%. Z toho vyplývá skutečnost, že děti předškolního věku zlobí statisticky významně více, než děti mladšího školního věku. Je to logické. Dítě tohoto věku si ještě

vymezuje hranice, co může a co už ne. A toto chování je rodiči chápáno právě jako zlobení.

U starších dětí zase bylo vyšší procento u odpovědi lhaní. Z toho plyne, že děti mladšího školního věku lžou statisticky signifikantně více, než děti předškolního věku. To je opět také logické. Neboť lhaní se objevuje až později, právě okolo období nástupu do školy. Děti předškolního věku lži ještě nechápou a úmyslně je nepoužívají.

Otázka č. 5

Jakým způsobem nejčastěji trestá otec dítě				
Způsob vyprokování	Věk 3-5 let		Věk 6-9 let	
	Počet	Procenta	Počet	Procenta
Vynadání	31	41%	29	43%
Zákaz oblíbené činnosti	20	26%	17	25%
Příkazání splnit určitou činnost	11	14%	5	7%
Zákaz chování ven	2	3%	2	3%
Sebrání kapesného	0	0%	2	3%
Potrestání věcí, které se dítě bojí	0	0%	1	1%
Nemluvením s dítětem	1	1%	1	1%
Nepodání stravy	0	0%	0	0%
Tělesné tresty	10	13%	6	9%
Netrestá	0	0%	3	4%
Neví, maminka se s otcem nevidá	0	0%	1	1%
Domluvou	1	1%	1	1%

Způsoby trestání otcem se neliší z hlediska věku dítěte. Nejčastějším trestem je už několikrát zmiňované vynadání, jak uvedlo 41% maminek dětí předškolního věku a 43% maminek dětí mladšího školního věku. Dalším způsobem potrestání je zákaz oblíbené činnosti. Tak odpovědělo 26% maminek mladších dětí a 25% starších dětí. Na třetím místě je příkaz splnit určitou činnost.

16 Diskuze

V této kapitole porovnám výsledky z výzkumu s mými předem stanovenými hypotézami.

První hypotéza se týkala četnosti používání tělesných trestů u chlapců a dívek. Předpokládala jsem, že chlapci budou častěji tělesně trestáni než dívky z důvodu všeobecného názoru, že chlapci více „zlobí“ a je na ně potřeba přísnější výchova. Tuto hypotézu jsem zkoumala v otázkách č. 1, 2, 3 a 5. Z výsledků plyne, že tělesné tresty jsou u chlapců používány více, než u děvčat. Hypotéza se mi tedy potvrdila. I přes to jsem si myslela, že rozdíly ve výsledcích budou výraznější. Chtěla bych zde uvést názor jedné maminky, která se k rozdílu výchovy chlapců a dívek v jedné otázce vyjádřila: *„Myslím, že není rozdíl mezi chlapci a děvčaty, soudím z vlastní zkušenosti. Zlobí oba stejně, jen každý jinak vzhledem k věku.“*

V hypotéze číslo dvě jsem předpokládala, že otcové dětí budou častěji používat tělesné tresty ve výchově, než matky. Porovnávala jsem otázky týkající se nejčastějších používaných trestů maminek a tatínků (otázky č. 1 a 5). I když na otázku, týkající se nejčastějších používaných trestů odpovídaly maminky, odpovědi se příliš nelišily. Hypotéza se mi nepotvrdila. Z výsledků vyplývá, že se matky na výchově shodují s otcem dítěte.

Ve třetí hypotéze jsem se zaměřila na odlišnosti používání fyzických trestů z hlediska věku dětí. Mým předpokladem bylo, že děti předškolního věku budou více tělesně trestány, než děti mladšího školního věku. Tato hypotéza se mi potvrdila ve druhé otázce, kde tento způsob považuje za nejčastější 12 maminek dětí předškolního věku a pouze 2 maminky starších dětí. Z výsledků je tedy zřejmé, že u dětí předškolního věku jsou tělesné tresty používány častěji, ve školním věku převládají jiné formy trestů. Toto potvrzuje i můj názor, že tělesné tresty jsou smysluplné pouze v dět, které si teprve budují hranice. Poté už jejich používání ztrácí význam.

Závěr

V závěru své bakalářské práce bych chtěla shrnout hlavní poznatky, které z ní vyplývají. Dále zhodnotit, co se mi v práci povedlo či nepovedlo a popsat překvapivá zjištění, ke kterým jsem došla.

V teoretické části jsem se zaměřila na definici trestů, popsala jsem jejich vývoj z historického hlediska a rozebrala nejčastější důvody, proč je rodiče používají. Dále jsem se zaměřila na rizika spojená s jejich dlouhodobým a nepřiměřeným používáním ve výchově. Cílem této části bylo poukázat na nevhodnost užívání tělesných trestů. Myslím si, že tohoto cíle jsem dosáhla. Nevhodnost užívání tělesných trestů bych shrnula do třech hlavních bodů. Prvním důvodem je, že tělesný trest dítěti říká, že něco udělalo špatně, ale už mu neříká, jak to příště udělat správně. Druhý důvod se týká jejich dlouhodobého a nepřiměřeného používání, které může být pro dítě velice stresující. Dle mého názoru je následující třetí důvod nejzásadnější. I u nejčastěji používaných tělesných trestů, jako je plácnutí přes zadek či ruku, dochází k přenosu tohoto výchovného stylu do osobního života dítěte. Může to mít vliv i na budoucí výchovu jeho vlastních dětí. Učí se tak používat mocenský způsob zacházení s lidmi a nevidí v tomto řešení nevhodnost. Tyto důvody by měly rodiče přesvědčit, že je nevhodné používat ve výchově svých dětí tělesné tresty. Vždyť jsou tím nejcennějším, co mohou mít, tak proč jim kazit dětství, případně celý jejich život. Bohužel se mi nepovedly do práce zahrnout výchovné styly, které by byly vhodnější a mohly by „nahradit“ fyzické tresty. Ať už z důvodu, že nemám osobní zkušenost s výchovou dětí či nesouvislostí s tématem mé bakalářské práce.

Pro mě osobně však byla stěžejní částí této práce její praktická část. Uspořádaný průzkum, který byl zaměřen na používané výchovné metody matek dětí předškolního a mladšího školního věku, byl pro mě velmi zajímavý a překvapující. Od maminek jsem zjišťovala i jejich názory na přílišné trestání a zda jejich rodiče při výchově používali tělesné tresty. Poté jsem se ptala, co si pod nimi konkrétně představují. Tato otázka mi přinesla překvapivé zjištění. Velice mě zarazilo, že maminky často plácnutí přes zadek či ruku nepovažují za tělesný trest. Toto jsem při formulaci otázek dotazníku vůbec nepředpokládala. Může to být i proto, že název tělesný trest je příliš hrubý na to, aby se odvážili takto o své výchově mluvit. Dalším zajímavým zjištěním byly odlišnosti ve výchově mladších a starších dětí. Mladší děti jsou častěji tělesně trestány, což jsem předpokládala a jsou častěji trestány za zlobení, než děti mladšího školního věku. Ty jsou, oproti mladším dětem, více trestány za

lhaní, které se u dětí předškolního věku nevyskytuje.

Můj celkový názor na výzkum je takový, že jsem předpokládala větší odlišnosti ve výchově mezi pohlavím a věkem dětí. Také jsem si myslela, že tělesné tresty budou celkově používány častěji. Je patrné, že maminky vychovávají své potomky bez ohledu na pohlaví a snaží se tělesných trestů vyvarovat, i když je stále v některých případech používají. Ale musíme brát také na zřetel, že se jich bohužel v určitých situacích jde jen těžko vyvarovat, jak uváděly respondentky.

Avšak abych zde nevypadala jako úplný zastánce tzv. volné výchovy, je třeba už od začátku dítěti stanovovat hranice, které jdou budovat i bez tělesných trestů. Také je důležité nejednat v afektu zloby a případný trest si důkladně promyslet, aby to poté rodiče nemrzelo. To jsou dle mého názoru tři nejdůležitější složky úspěšné výchovy.

V případě pokračování práce na tomto tématu, bych se chtěla zaměřit na děti, jak ony tělesné tresty vnímají a na jejich zkušenosti s nimi.

Přínos mé práce pro praxi vidím v tom, že se zde rodiče mohou dočíst o negativěch používání tělesných trestů a utvrdit si svůj názor na ně. Přála bych si, aby rodiče měli možnost se dozvědět o vhodných a funkčních výchovných prostředcích. V současné době sice existuje literatura, která rodičům radí s výchovou dětí, ale dle mého názoru si tuto literaturu přečtou jen ti rodiče, kteří se tělesnému trestání chtějí vyvarovat. Myslím si, že těchto rodičů však není mnoho. Spíše bych se zaměřila na širokou veřejnost formou mediálních prostředků např. televize nebo rozhlasu. Neboť násilné a mocenské chování nenapomáhá ke spokojené a rovnoprávné společnosti, kterou by si snad každý z nás přál.

Mým přáním by bylo, aby každé dítě prožilo co nejhezčí dětství a vzpomínalo na něj s radostí. Jde toho dosáhnou i s tělesnými tresty? To už nechám na názoru každého z Vás.

Použitá literatura

A) MONOGRAFIE

- David, R. (1999): *Práva dítěte Úmluva o právech dítěte a její charakteristika Mezinárodní ochrana práv dítěte a další dokumenty Rodina a základ rodinného práva*, Nakladatelství Olomouc, Olomouc, s. 175 ISBN: 80-7182-076-8
- Dydňanská, R. (2007): Transgenerační přenos. In: *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Kolektiv autorů, Ireas, Praha, s. 119 - 125 ISBN: 978-80-86684-47-5
- Kocourková, J. (2003): Vliv bolesti a ponižování na psychiku dítěte. In: *Násilí na dětech „Násilí nezná hranice, ale zanechává stopy.“*. Sborník z 2. národní a 1. středoevropské konference konané pod záštitou veřejného ochránce práv (Ed. Bakalář, E., Činovský, K., Čírtková, L., Dunovský, J. a kol.), Humanitas – Profes, o.p.s., Praha, s. 21 - 22 ISBN: 80-903392-0-4
- Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T. (2005): *Respektovat a být respektován*, Spirála, Kroměříž, s. 282 ISBN: 80-901873-6-6
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006): *Vývojová psychologie*, Grada, Praha, vydání 4., s. 368 ISBN: 80-247-1284-9
- Lovasová, L., Schmidová, K. (2006): *Tělesné tresty*, Vzdělávací institut ochrany dětí, Praha s. 24 ISBN: 80-86991-75-X
- Malá, E. (2003): Posttraumatická stresová porucha. In: *Násilí na dětech „Násilí nezná hranice, ale zanechává stopy.“*. Sborník z 2. národní a 1. středoevropské konference konané pod záštitou veřejného ochránce práv (Ed. Bakalář, E., Činovský, K., Čírtková, L., Dunovský, J. a kol.), Humanitas – Profes, o.p.s., Praha, s. 28 – 33 ISBN: 80-903392-0-4
- Matějček, Z. (1986): *Rodiče a děti*, Avicenum, Praha, s. 335
- Matějček, Z. (1994): *Po dobrém, nebo po zlém?*, Portál, Praha, vydání 5., s. 109 ISBN: 80-7178-486-9
- Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. (2001): *Pedagogický slovník*, Portál, Praha, vydání 3., s. 328 ISBN: 80-7178-579-2
- Sillamy, N. (2001): *Psychologický slovník*, Larousse, Olomouc, s. 246 ISBN: 80-244-0249-1
- Vágnerová, M. (2008): *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Portál, Praha, vydání

4., s. 872 ISBN: 978-80-7367-414-4

- Vaníčková, E. (2004): *Tělesné tresty dětí Definice - popis – následky*, Grada, Praha, s. 116 ISBN: 80-247-0814-0

B) PERIODIKA

- Bubová, I. (2005/2006): Zdeněk Matějček a jeho pohled na odměňování a trestání dětí. Talent: měsíčník pro učitele a příznivce základních uměleckých škol, roč. 8, č. 3, s. 10 - 13
- Černý, J. (2011): V Čechách vařečka, v Británii kartáč. Děti a my: časopis pro rodiče; učitele a pracovníky pomáhajících profesí, roč. 41, č. 2/11, s. 14 - 15.
- Labusová, E. (2011): Fyzické tresty. Obejdeme se bez nich? Děti a my: časopis pro rodiče; učitele a pracovníky pomáhajících profesí, roč. 41, č. 2/11, s. 10 – 13
- Kopřiva, P., Kopřivová, T. (2008)a: Fyzické tresty narušují sebeúctu dítěte. Psychologie DNES, roč. 14, č. 10, s. 50 - 52
- Kopřiva, P., a kol. (2008)b: Děti potřebují respekt. Děti a my: časopis pro rodiče; učitele a pracovníky pomáhajících profesí, roč. 38, č. 2, s. 32 – 33
- Mokres, F. (2008): Tělesné tresty ve škole a rodině. Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele, roč. 55, č. 6, s. 28 – 29
- Vaníčková, E. (2001): Tělesné tresty v České republice. Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy, roč. 104, č. 34, s. 16 - 17
- Vaníčková, E., Provazník, K., Provazníková, H., Havlínová, M. (1994): Tresty v rodině: Výchova nebo násilí? Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč. 29, č. 3, s. 216 - 233

C) INTERNETOVÉ ZDROJE

- Nadace Naše dítě (2009): Pozitivní rodičovství - O pozitivním rodičovství. (<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=503>, staženo 26.3.2011)
- Nadace Naše dítě (2009): Projekty – Vizuály a náplň kampaně. (<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=487>, staženo 26.3.2011)
- Nadace Naše dítě (2009): Projekty – Osvětové semináře. (<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=491>, staženo 26.3.2011)
- Nadace Naše dítě (2009): Projekty – Termíny a témata seminářů.

(<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=494>, staženo 26.3.2011)

- ČRDM (1999 – 2011): Úmluva o právech dítěte.

(<http://www.crdm.cz/download/umluva.pdf>, uloženo 29.3.2011)

Seznam příloh

Příloha č. 1 Úmluva o právech dítěte

Příloha č. 2 Propagační plakát nadace Naše dítě (obrázek)

Příloha č. 3 Propagační plakát nadace Naše dítě (obrázek)

Příloha č. 4 Propagační plakát nadace Naše dítě (obrázek)

Příloha č. 5 Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1

Úmluva o právech dítěte

104/1991 Sb.

SDĚLENÍ

federálního ministerstva zahraničních věcí

Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 20.

listopadu 1989 byla v New Yorku přijata Úmluva o právech dítěte.

Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Úmluva

podepsána v New Yorku dne 30. září 1990.

S Úmluvou vyslovilo souhlas Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident České a Slovenské Federativní Republiky ji ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka OSN, depozitáře Úmluvy, dne 7. ledna 1991.

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 49 odst. 1 dnem 2. září 1990. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991.

Český překlad Úmluvy se vyhlašuje současně.

ÚMLUVA

o právech dítěte

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, majíce na zřeteli, že podle zásad vyhlášených v Chartě Spojených národů je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech příslušníků lidské rodiny základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, majíce na mysli, že lid Spojených národů v Chartě znovu potvrdil svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti a že vyjádřil své odhodlání podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň při větší svobodě, uznávajíce, že Spojené národy ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodních paktech o lidských právech prohlásily a dohodly se na tom, že každému přísluší v nich stanovená práva, a to bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení, pamětlivy, že ve Všeobecné deklaraci lidských práv Spojené národy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávajíce že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem a vychováno v duchu ideálů prohlášených v Chartě Spojených národů, a to zejména v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity, majíce na mysli, že potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a v Deklaraci práv dítěte přijaté Spojenými národy v r. 1959 a uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (zejména v člancích 23 a 24), v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (zejména v článku 10) a ve statutech a příslušných dokumentech odborných organizací a mezinárodních organizací zabývajících se péčí o blaho dětí, majíce na mysli, že, jak je uvedeno v Deklaraci práv dítěte přijaté Valným shromážděním Organizace Spojených národů 20. listopadu 1959, "dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm", pamětlivy ustanovení Deklarace sociálních a právních zásad ochrany a zajištění blaha dětí, se zvláštním ohledem na vnitrostátní a mezinárodní úpravu umístování do institucí náhradní péče, Minimálních standardních pravidel OSN týkajících se výkonu soudnictví za účasti mladistvých (Pekingská pravidla), Deklarace o ochraně žen a dětí za mimořádných událostí a za ozbrojených konfliktů, uznávajíce, že ve všech zemích světa jsou děti žijící ve výjimečně obtížných podmínkách a že tyto děti vyžadují zvláštní pozornost, berouce náležitý ohled na význam tradic a kulturních hodnot každého národa pro ochranu a harmonický rozvoj dítěte, uznávajíce význam mezinárodní spolupráce pro zlepšování životních podmínek dětí v každé zemi a zejména v zemích rozvojových, dohodly se na následujícím:

ČÁST I

Čl.1

Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Čl.2

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců anebo členů rodiny.

Čl.3

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

Čl.4

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv uznaných touto úmluvou. Pokud jde o hospodářská, sociální a kulturní práva, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uskutečňují taková opatření v maximálním rozsahu svých prostředků a v případě potřeby i v rámci mezinárodní spolupráce.

Čl.5

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místním obyčejem, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Čl.6

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte.

Čl.7

1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.

Čl.8

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.
2. Je-li dítě protizákonně částečně nebo zcela zbaveno své totožnosti, zabezpečí mu státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, potřebnou pomoc a ochranu pro její urychlené obnovení.

Čl.9

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

2. V jakémkoli řízení podle odstavce 1 se poskytuje všem dotčeným stranám možnost zúčastnit se řízení a sdělit svoje stanoviska.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

4. Jestliže oddělení dítěte od rodičů je důsledkem jakéhokoli postupu státu, který je smluvní stranou úmluvy, jako je vazba, uvěznění, vypovězení, deportace nebo smrt (včetně smrti, která nastala z jakékoli příčiny v době, kdy dotyčná osoba byla v opatrování státu) jednoho nebo obou rodičů dítěte, tento stát, který je smluvní stranou úmluvy, na požádání poskytne rodičům, dítěti, nebo případně jinému členu rodiny nezbytné informace o místě pobytu nepřítomného (nepřítomných) člena (členů) rodiny, ledaže by poskytnutí takové informace odporovalo zájmu dítěte.

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, kromě toho zabezpečí, aby podání takové žádosti samo o sobě nemělo žádné nepříznivé důsledky pro dotčenou osobu (dotčené osoby).

Čl.10

1. Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle čl. 9 odst. 1 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, posuzují žádosti dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním a urychleným způsobem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, dále zabezpečí, aby podání takové žádosti nemělo žádné nepříznivé důsledky pro žadatele nebo členy jeho rodiny.

2. Dítě, jeho rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči. Za tímto účelem a v souladu se svým závazkem podle čl. 9 odst. 2 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte a jeho rodičů opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vstoupit do své vlastní země. Právo opustit kteroukoli zemi podléhá pouze takovým omezením, která stanoví zákon a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v této úmluvě.

Čl.11

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření k potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavracení zpět.

2. Za tímto účelem budou státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilovat o uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod a o přístup k existujícím dohodám.

Čl.12

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

2. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

Čl.13

1. Dítě má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle volby dítěte.

2. Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

a) k respektování práv nebo pověstí jiných;

b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

Čl.14

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí

a náboženství.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají práva a povinnosti rodičů, a v odpovídajících případech zákonných zástupců, usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem.

3. Svoboda projevat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

Čl.15

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu sdružování a svobodu pokojného shromažďování.

2. Výkon těchto práv nesmí být žádným způsobem omezován s výjimkou těch omezení, jež stanoví zákon a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky či ochrany práv a svobod jiných.

Čl.16

1. Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.

2. Dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Čl.17

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dítěti přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

- a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy,
- b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů,
- c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti,
- d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu,
- e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 úmluvy.

Čl.18

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.

2. Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná opatření k tomu, aby bylo zabezpečeno právo dětí pracujících rodičů využívat služeb a zařízení péče o děti, která jsou pro ně určena.

Čl.19

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

2. Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jim, je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž, podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.

Čl.20

1. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.
3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut "kafala" podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Čl.21

- Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy a které uznávají a (nebo) povolují systém osvojení, zabezpečí, aby se v první řadě bral do úvahy zájem dítěte, a
- a) zabezpečí, aby se osvojení dítěte povolovalo jen k tomu kompetentními orgány, které v souladu s příslušným zákonem a ve stanoveném řízení na základě všech odpovídajících a spolehlivých informací určí, že osvojení je přípustné z hlediska postavení dítěte ve vztahu k rodičům, příbuzným a zákonným zástupcům a že, vyžaduje-li se to, dotčené osoby daly vědomý souhlas k osvojení po takovém projednání, které se může ukázat nutným;
  - b) uznávají, že osvojení v cizí zemi lze považovat za náhradní způsob péče o dítě, pokud dítě nemůže být předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu;
  - c) zabezpečí, aby dítě osvojené v jiné zemi využívalo stejných záruk a práv, která by platila v případě osvojení ve vlastní zemi;
- d) činí všechna opatření potřebná k zajištění toho aby osvojení v cizí zemi nevedlo k neoprávněnému finančnímu zisku zúčastněných osob;
- e) podporují v nutných případech cíle tohoto článku uzavíráním dvoustranných nebo mnohostranných dohod nebo smluv a v jejich rámci usilují o to, aby umístění dítěte do péče v jiné zemi bylo uskutečňováno k tomu příslušnými úřady nebo orgány.

Čl.22

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.
2. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují, budou-li to považovat za potřebné, součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných mezivládních organizací nebo nevládních organizací spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte-uprchlíka s cílem získat informace potřebné k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoli důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.

Čl.23

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo postiženého dítěte na zvláštní péči, v závislosti na rozsahu existujících zdrojů podporují a zabezpečují oprávněnému dítěti a osobám, které se o ně starají, požadovanou pomoc odpovídající stavu dítěte a situaci rodičů nebo jiných osob, které o dítě pečují.
3. Uznávajíce zvláštní potřeby postiženého dítěte se pomoc v souladu s odstavcem 2 poskytuje podle možností bezplatně, s ohledem na finanční zdroje rodičů nebo jiných osob, které se o dítě starají, a je třeba k zabezpečení účinného přístupu postiženého dítěte ke vzdělání, profesionální přípravě, zdravotní péči, rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a odpočinku, a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a co nejvyššího stupně rozvoje jeho osobnosti, včetně jeho kulturního a duchovního rozvoje.
4. Státy které jsou smluvní stranou úmluvy, v duchu mezinárodní spolupráce podporují

výměnu odpovídajících informací v oblasti preventivní zdravotní péče a medicínského, psychologického a funkčního léčení v případě postižených dětí, včetně rozšiřování a přístupu k informacím týkajícím se metod rehabilitační výchovy a profesionální přípravy k tomu, aby státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, mohly zlepšovat své možnosti a znalosti a prohloubit tak své zkušenosti v těchto oblastech. V tomto směru se bere zvláštní ohled na potřeby rozvojových zemí.

Čl.24

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu a na využívání léčebných a rehabilitačních zařízení. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o zabezpečení toho, aby žádné dítě nebylo zbaveno svého práva na přístup k takovým zdravotnickým službám.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, sledují plné uskutečňování tohoto práva a zejména činí potřebná opatření:

- a) ke snižování kojenecké a dětské úmrtnosti;
- b) k zajištění nezbytné lékařské pomoci a zdravotní péče pro všechny děti s důrazem na rozvoj základní lékařské péče;
- c) k potírání nemocí a podvýživy té. v rámci základní lékařské péče, mimo jiného také využíváním snadno dostupné technologie a poskytováním dostatečně výživné stravy a čisté pitné vody, přičemž se bere ohled na nebezpečí a rizika znečištění životního prostředí;
- d) k poskytnutí odpovídající péče matkám před i po porodu;
- e) k zabezpečení toho, aby všechny složky společnosti, zejména rodiče a děti, byly informovány o zdraví a výživě dětí, přednostech kojení, hygieně, sanitárních podmínkách prostředí dětí i o předcházení nešťastným případům, a aby měly přístup ke vzdělání a byly podporovány při využívání těchto základních znalostí;
- f) k rozvoji osvěty a služeb v oblasti preventivní zdravotní péče, poradenské služby pro rodiče a výchovy k plánovanému rodičovství.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna účinná a nutná opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví dětí.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují podporovat mezinárodní spolupráci pro postupné dosažení plného uskutečňování práva uznaného v tomto článku. V této souvislosti se bere zvláštní zřetel na potřeby rozvojových zemí.

Čl.25

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte, které bylo svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním.

Čl.26

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění a činí nezbytná opatření k dosažení plného uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem.

2. Tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jako i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte.

Čl.27

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.

2. Rodič(e) nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nejsou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v souladu s podmínkami daného státu a v rámci svých možností činí potřebná opatření pro poskytování pomoci rodičům a jiným osobám, které se o dítě starají, k uskutečňování tohoto práva a v případě potřeby poskytují materiální pomoc a podpůrné programy, zejména v oblasti zabezpečení potravin šatstva a bydlení.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k zabezpečení obnovy péče o dítě ze strany rodičů nebo jiných osob, které nesou za dítě finanční odpovědnost, ať už na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo v zahraničí. Zejména v těch případech, kdy osoby, které nesou za dítě finanční odpovědnost, žijí v jiném státě ne. dítě, státy,

kteře jsou smluvní stranou úmluvy, podporují přístup k mezinárodním dohodám nebo uzavírání takových dohod a rovněž tak dosahují jiných odpovídajících dohod.

Čl.28

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména:
    - a) zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání;
  - b) podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání zahrnujícího všeobecné a odborné vzdělání, činí je přijatelné a dostupné pro každé dítě a přijímají jiná odpovídající opatření, jako je zavádění bezplatného vzdělání a, v případě potřeby, poskytování finanční podpory;
  - c) zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání;
  - d) přijímají opatření k podpoře pravidelné školní docházky a ke snížení počtu těch, kteří školu nedokončí.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.
  3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rozvíjejí a podporují mezinárodní spolupráci ve věcech týkajících se vzdělání, zejména s cílem přispět k odstranění nevědomosti a negramotnosti ve světě a s cílem usnadnit přístup k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky. V souvislosti s tím bude brán zvláštní ohled na rozvojové země.

Čl.29

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k:
  - a) rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu;
  - b) výchově zaměřené na posilování úcty k lidským právům a základním svobodám, a také k zásadám zakotveným v Chartě Spojených národů;
  - c) výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte, ke své vlastní kultuře, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země trvalého pobytu, jakož i země jeho původu, a k jiným civilizacím;
  - d) přípravě dítěte na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, snášenlivosti, rovnosti pohlaví a přátelství mezi všemi národy, etnickými, národnostními a náboženskými skupinami a osobami domorodého původu;
  - e) výchově zaměřené na posilování úcty k přírodnímu prostředí.
2. žádná část tohoto článku nebo článku 28 nesmí být vykládána způsobem omezujícím svobodu jednotlivců a organizací zřizovat a řídit výchovné instituce za všech okolností je však třeba zabezpečit dodržování principů stanovených v odstavci 1 tohoto článku a podmínek, aby vzdělání poskytované těmito institucemi odpovídalo minimálním standardům stanoveným státem.

Čl.30

V těch státech, v nich existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny nebo osoby domorodého původu, nesmí být dítěti náležejícímu k takové menšině nebo domorodému obyvatelstvu odíráno právo společně s příslušníky své skupiny užívat vlastní kultury, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svého vlastního jazyka.

Čl.31

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

Čl.32

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají zákonodárná, správní, sociální, a výchovná opatření k zabezpečení provádění tohoto článku. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná

ustanovení jiných mezinárodních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména:

- a) stanoví nejnižší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání;
- b) stanoví odpovídající úpravu pracovní doby a podmínek zaměstnání;
- c) stanoví odpovídající pokuty nebo jiné sankce k účinnému zabezpečení plnění tohoto článku.

Čl.33

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná opatření, včetně zákonodárných, správních, sociálních a kulturních opatření, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění využívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.

Čl.34

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

- a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti;
- b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování;
- c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.

Čl.35

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

Čl.36

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, chrání dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte.

Čl.37

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí aby:

- a) žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu;
- b) žádné dítě nebylo nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu;
- c) s každým dítětem zbaveným svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby daného věku. Především musí být každé takové dítě umístěno odděleně od dospělých, leda že by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho vlastním zájmu, a s výjimkou závažných okolností musí mít právo udržovat písemný a přímý styk se svou rodinou;
- d) každé dítě zbavené svobody mělo právo okamžitého přístupu k právní nebo jiné odpovídající pomoci, jakož i právo odvolávat se k soudu nebo jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu proti rozhodnutí o odnětí svobody a v každém takovém případě na přijetí neodkladného rozhodnutí.

Čl.38

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti let, přímo neúčastnily bojových akcí.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších patnácti let. Při povolávání osob, které dosáhly věku patnácti let, avšak mladších osmnácti let, přijímají přednostně osoby starší.

4. V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče

o ně. Čl.39

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu.

Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.

Čl.40

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na takové zacházení, které rozvíjí smysl dítěte pro důstojnost a čest, které znovu posiluje úctu dítěte k lidským právům a základním svobodám jiných a bere ohled na věk dítěte, napomáhá znovuzачlenění a zapojení dítěte do prospěšného působení ve společnosti.

2. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení mezinárodněprávních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména zabezpečují, aby:

- a) Žádné dítě nebylo obviněno, obžalováno nebo uznáno vinným z porušení trestního práva pro jednání nebo opomenutí, která nebyla zakázána vnitrostátním nebo mezinárodním právem v době, kdy k nim došlo;
- b) každé dítě obviněné nebo obžalované z porušení trestního práva mělo přinejmenším tyto následující záruky:
  - i) být považováno za nevinné až do doby, kdy podle zákona je prokázána vina;
  - ii) být okamžitě a přímo, v nutných případech prostřednictvím svých rodičů nebo zákonného zástupce, informováno o obviněních proti němu vznášených, a mít při přípravě a při uplatnění své obhajoby právní nebo jinou potřebnou pomoc;
  - iii) aby věc byla bez odkladu rozhodnuta v souladu se zákonem příslušným, nezávislým a nestranným úřadem nebo soudním orgánem ve spravedlivém procesu v přítomnosti právního zástupce nebo jiné odpovídající osoby a v přítomnosti rodičů nebo zákonných zástupců dítěte, ledaže by se zvažilo, že jejich přítomnost, zejména s ohledem na věk a situaci dítěte, není v jeho zájmu;
  - iv) aby nebylo nuceno vypovídat nebo přiznávat vinu; aby se mohlo seznamovat s výpověďmi svědků buď přímo anebo prostřednictvím jiných a aby byla zabezpečena rovnoprávná účast svědků obhajoby a hodnocení jejich výpovědí;
  - v) jestliže bylo rozhodnuto, že se dítě provinilo proti trestnímu zákonu, aby toto rozhodnutí, jakož i jakákoli v důsledku toho přijatá opatření, byla v souladu se zákonem přezkoumatelná vyšším pravomocným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudním orgánem;
  - vi) aby mu byla zajištěna bezplatná pomoc tlumočnicka, jestliže dítě nerozumí jazyku v řízení používanému nebo jím nehovoří;
  - vii) aby ve všech stádiích řízení bylo plně uznáváno jeho soukromí.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, o zřizování orgánů a institucí zvláště určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušení trestního práva a zejména o:

- a) stanovení nejnižší věkové hranice, před jejím dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo;
- b) v případě potřeby přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez užití soudní procedury za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk.

4. Je nezbytné vytvořit různé záruky, jako je pečovatelská služba, pravidla o poradenství a dozoru; konzultativní služby; zavedení zkušební lhůty; náhradní péče; programy vzdělávání a přípravy zabezpečení takového zacházení s dětmi, které odpovídá jejich blahu, jako i jejich poměrům a spáchanému deliktu.

Čl.41

Nic v této úmluvě se nedotýká ustanovení, která ve větší míře napomáhají uskutečnění práv dítěte a která mohou být obsažena v:

- a) právním řádu státu, který je smluvní stranou, nebo
- b) mezinárodním právem, které je pro takový stát závazné.

ČÁST II

Čl.42

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují s využitím odpovídajících prostředků široce informovat o zásadách a ustanoveních této úmluvy jak mezi dospělými, tak mezi dětmi.

Čl.43

1. Pro zjišťování pokroku dosaženého státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, při plnění závazků přijatých touto úmluvou se zřizuje Výbor pro práva dítěte, který vykonává ní.e stanovené funkce.
2. Výbor se skládá z deseti odborníků vysokého morálního charakteru a uznávaných schopností v oblasti, která je předmětem této úmluvy. Členové výboru jsou voleni státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, z řad jejich státních příslušníků a vykonávají tuto funkci jako soukromé osoby, přičemž je brán ohled na spravedlivé zeměpisné rozdělení a na zastoupení hlavních právních systémů.
3. Členové výboru jsou voleni tajným hlasováním ze seznamu osob navržených státy, které jsou smluvní stranou úmluvy. Každý stát, který je smluvní stranou úmluvy, může ze svých občanů jmenovat jednu osobu.
4. První volby do výboru se konají nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy tato úmluva nabude účinnosti, a poté každé dva roky. Nejméně čtyři měsíce přede dnem konání každých voleb generální tajemník Spojených národů dopisem vyzve státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, aby do dvou měsíců předložily své návrhy.

Generální tajemník pak připraví seznam všech takto navržených osob v abecedním pořádku s udáním států, které tyto osoby navrhly, a předloží je státům, které jsou smluvní stranou úmluvy.

5. Volby se konají na zasedáních států, které jsou smluvní stranou úmluvy, svolaných generálním tajemníkem do sídla Spojených národů. Na těchto zasedáních, na kterých dvě třetiny států, které jsou smluvní stranou úmluvy, tvoří kvorum, jsou do výboru zvoleny ty osoby, které obdrží největší počet hlasů a absolutní většinu hlasů přítomných a hlasujících zástupců států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

6. Členové výboru jsou voleni na období čtyř let. Vystupujícího člena lze volit znovu, je-li navržen. Funkční období pěti členů výboru zvolených v prvních volbách uplyne koncem druhého roku; neprodleně po prvních volbách předseda vylosuje na zasedání jména těchto pěti členů.

7. Jestliže člen výboru zemře nebo odstoupí nebo oznámí, že z jakéhokoli důvodu nemůže dále plnit své povinnosti ve výboru, stát, který je smluvní stranou úmluvy a který jej navrhl za kandidáta, jmenuje jiného svého občana, který se souhlasem výboru vykonává funkci po zbytek funkčního období.

8. Výbor vypracuje vlastní jednací řád.

9. Výbor zvolí své funkcionáře na období dvou let.

10. Zasedání výboru se normálně konají v sídle Spojených národů anebo v jiném vyhovujícím místě určeném výborem. Výbor se pravidelně schází jednou ročně. Dobu trvání zasedání výboru určují a v případě potřeby kontrolují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, na svém zasedání, s výhradou schválení Valným shromážděním.

11. Generální tajemník Spojených národů poskytne personál a zařízení potřebné k účinnému plnění funkcí výboru podle této úmluvy.

12. Se souhlasem Valného shromáždění obdrží členové výboru utvořeného podle této úmluvy odměnu z prostředků Spojených národů za podmínek, o nich. rozhodne Valné shromáždění.

Čl.44

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují předkládat prostřednictvím generálního tajemníka Spojených národů zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v této úmluvě v život a o pokroku, jeho. bylo při užívání těchto práv dosaženo:

- a) do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou úmluvy;
- b) poté každý pět let.

2. Ve zprávách podle tohoto článku se poukáže na případné skutečnosti a obtíže, které se týkají stupně plnění závazků podle této úmluvy. Zprávy rovně. obsahují informace dostatečné k tomu, aby byl zabezpečen úplný přehled výboru o provádění úmluvy v dotyčné zemi.

3. Stát, který je smluvní stranou úmluvy, který předložil výboru komplexní úvodní zprávu, nemusí v následujících zprávách předložených na základě odstavce 1 písm. b) opakovat základní informace poskytnuté dříve.

4. Výbor může od států, které jsou smluvní stranou úmluvy, požadovat další informace významné pro provádění úmluvy.

5. Výbor prostřednictvím Hospodářské a sociální rady předkládá Valnému shromáždění Spojených národů každé dva roky zprávu o své činnosti.
6. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, své zprávy zpřístupňují široké veřejnosti ve vlastní zemi.

Čl.45

Pro zajištění účinného provádění úmluvy a podněcování mezinárodní spolupráce v oblasti upravené touto úmluvou:

- a) Odborné organizace, UNICEF a jiné orgány Spojených národů mají právo být přítomny jednání o provádění těchto ustanovení této úmluvy, která spadají do oblasti jejich činnosti. Výbor může vyzvat odborné organizace, UNICEF a jiné příslušné orgány podle své úvahy, aby podaly názory odborníků na provádění úmluvy v oblastech spadajících do jejich činnosti.
- b) Výbor podle své úvahy postupuje odborným organizacím, UNICEF a jiným příslušným orgánům zprávy došlé do států, které jsou smluvní stranou úmluvy, obsahující požadavek nebo ukazující na potřebu technické rady nebo pomoci, případně doplněné o poznámky nebo návrhy výboru týkající se těchto požadavků nebo oznámení.
- c) Výbor může doporučit Valnému shromáždění, aby požádalo generálního tajemníka, aby z pověření Valného shromáždění provedl šetření týkající se specifických otázek, které mají vztah k právům dítěte.
- d) Výbor může činit návrhy a všeobecná doporučení založená na informacích získaných na základě článků 44 a 45 této úmluvy. Tyto návrhy a všeobecná doporučení se postupují dotčenému státu, který je smluvní stranou úmluvy, a sdělují Valnému shromáždění zároveň s případnými připomínkami států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

ČÁST III

Čl.46

Tato úmluva je otevřena k podpisu všem státům.

Čl.47

Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Čl.48

Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Čl.49

1. Tato úmluva vstoupí v platnost třicátý den po dnu uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Spojených národů.
2. Pro každý stát, který úmluvu ratifikoval nebo k ní přistoupil po uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, vstoupí úmluva v platnost třicátý den po uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Čl.50

1. Kterýkoli stát, který je smluvní stranou úmluvy, může navrhnout změnu úmluvy a předložit ji generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Generální tajemník poté seznámí s pozměňovacím návrhem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se žádostí, aby mu sdělily, zda jsou pro svolání konference států, které jsou smluvní stranou úmluvy, která by návrh posoudila a rozhodla o něm.

Generální tajemník svolá tuto konferenci pod záštitou Organizace spojených národů, vysloví-li se alespoň třetina států pro její uspořádání. Každý pozměňovací návrh přijatý většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy, přítomných a hlasujících na konferenci bude předložen Valnému shromáždění Organizace spojených národů ke schválení.

2. Změna odsouhlasená na základě odstavce 1 tohoto článku vstoupí v platnost, bude-li schválena Valným shromážděním Spojených národů, a přijata dvoutřetinovou většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

3. Vstoupí-li změna v platnost, stává se závaznou pro státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, které ji přijaly. Ostatní státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, jsou nadále vázány jen ustanoveními této úmluvy a kterýmikoli dřívějšími změnami, jež přijaly.

Čl.51

1. Generální tajemník Spojených národů přijímá a rozesílá všem státům text výhrad, které státy učinily při ratifikaci nebo přístupu k úmluvě.

2. Výhrada, neslučitelná s předmětem a účelem této úmluvy, se nepřipouští.

3. Výhrady mohou být kdykoli odvolány oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi Spojených národů, který o tom informuje všechny státy. Takové oznámení je účinné dnem, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi.

Čl.52

Stát, který je smluvní stranou úmluvy, může tuto úmluvu vypovědět písemným oznámením generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Vypovězení se stane účinným jeden rok po dni, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi.

Čl.53

Tato úmluva bude uložena u generálního tajemníka Spojených národů.

Čl.54

U generálního tajemníka Spojených národů bude uložen původní text této úmluvy, jehož anglické, arabské, čínské, francouzské, ruské a španělské znění má stejnou platnost.

Na důkaz toho níže podepsaní zmocněnci, kteří jsou k tomu řádně pověřeni svými vládami, podepsali tuto úmluvu.

Dáno v New Yorku dne 20. listopadu 1989.

Příloha č. 2

Stůj rovně, když
s tebou mluvím!

Nadace Naše dítě

Výchova jako řemen?
Dejte přednost **pozitivnímu rodičovství!**
Vychovávejte své dítě láskyplně, moudře a **bez tělesných trestů.**
Více na www.nasedite.cz

 Podpořte Nadaci Naše dítě formou dárcovské SMS ve tvaru **DMS NASEDITE**
na telefonní číslo **87 777**. Cena DMS je 30 Kč, Nadace Naše dítě obdrží 27 Kč.
Více informací najdete na www.darcovskasms.cz
Službu DMS provozuje Fórum dárců.

Pro Nadaci Naše dítě už pracují: Baxa, a. s. r. o., Fotbarka, KČP, PNTS a Hrděšák. Stájně s nimi pokračují i dobrovolníci.

Příloha č. 3

Opovaž se ušpinit!

Nadace Naše dítě

Dítě jako módní doplněk?
Dejte přednost **pozitivnímu rodičovství!**
Vychovávejte své dítě láskyplně, moudře a **bez tělesných trestů.**
Více na www.nasedite.cz

Podpořte Nadaci Naše dítě formou dárcovské SMS ve tvaru **DMS NASEDITE** na telefonní číslo **87 777**. Cena DMS je 30 Kč, Nadace Naše dítě obdrží 27 Kč. Více informací najdete na www.darcovskasms.cz. Službu DMS provozuje Fórum dárců.

Pro další údaje a bližší podmínky: www.nasedite.cz, Příloha ke Z.P.OTK v Hradčanech. Státní úřad pro veřejnou správu.

Příloha č. 4

Já ti jednu vrazím!

Nadace Naše dítě

Nafackovat?
Dejte přednost **pozitivnímu rodičovství!**
Vychovávejte své dítě láskyplně, moudře a **bez tělesných trestů.**
Více na www.nasedite.cz

Podpořte Nadaci Naše dítě formou dárcovské SMS ve tvaru **DMS NASEDITE** na telefonní číslo **87 777**. Cena DMS je 30 Kč, Nadace Naše dítě sbírá 27 Kč.
Více informací najdete na www.darcevnksms.cz.
Službu DMS provozuje Fórum dárců.

Pro Nadaci Naše dítě připravil Banka, s. r. o., telefonní číslo 116 116 a 116 117. Více informací najdete na www.nasedite.cz.

Příloha č. 5

Dotazník

Milé maminky, obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku týkajícího se užívání tělesných trestů ve výchově dětí předškolního a raného školního věku (1. a 2. třída základní školy).

Jsem studentkou třetího ročníku na VŠ UK, obor sociální pedagogika a píši bakalářskou práci na téma „Tělesné trestání a jeho dopady na dětskou psychiku“. Cílem její praktické části je zjistit, zda maminky tělesné tresty používají jako jednu z výchovných forem, v jakých situacích a zda se něčím liší výchova dívek od chlapců.

Kvůli vyhodnocování výsledků prosím vyplňte jeden dotazník pouze na jedno Vaše dítě. U otázek č. 3., 6. a 7. zvolte jednu odpověď, u ostatních jich můžete zakroužkovat více. První a poslední otázka jsou formou otevřených odpovědí.

Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity pouze k účelům zpracování praktické části v mé bakalářské práci.

Demografické údaje

Váš věk

Vzdělání

- c) Základní vzdělání
- d) Střední odborné učiliště
- e) Střední odborná škola, gymnázium, vyšší odborná škola
- f) Vysoká škola

Současný stav

- a) Svobodná
- b) Vdaná
- c) Rozvedená

Počet dětí

Pohlaví a věk dětí

Kluk

Holka

Dítě, o kterém budete dotazník vyplňovat

Věk

Pohlaví

Otázky k dotazníku

1. Jakým způsobem své dítě nejčastěji trestáte?

2. Jaké další tresty nejčastěji používáte?

(Můžete zakroužkovat více odpovědí)

- a) Vynadání
- b) Zakázání oblíbené činnosti (TV, počítač, hraní, apod.)
- c) Prikázání splnit určitou činnost
- d) Zákaz chzení ven
- e) Sebrání kapesného
- f) Potrestání věcí, které se dítě bojí
- g) Nemluvením s dítětem
- h) Nepodání stravy
- i) Tělesné tresty
- j) Napište jiný způsob trestání: .....

3. Jak často používáte tělesné tresty?

- a) Každý den
- b) Několikrát za týden
- c) Jednou týdně
- d) Několikrát do měsíce
- e) Jednou měsíčně
- f) Velmi výjimečně
- g) Nepoužívám

4. Čím Vás dítě vyprovokuje k tomu, abyste ho takto potrestala?

(Můžete zakroužkovat více odpovědí)

- a) Odmlouvání
- b) Nesplnění povinnosti
- c) Zlobení
- d) Lež
- e) Neuposlechnutí
- f) Pokud jinak, napište: .....

5. Jak převážně trestá dítě jeho otec?

(Můžete zakroužkovat více odpovědí)

- a) Vynadáním
- b) Zakázáním oblíbené činnosti (TV, počítač, hraní, apod.)
- c) Prikázáním splnit určitou činnost
- d) Zákazem chození ven
- e) Sebráním kapesného
- f) Potrestáním věcí, které se dítě bojí
- g) Nemluvením s dítětem
- h) Nepodáním stravy
- i) Tělesné tresty
- j) Napište jiný způsob trestání: .....

6. Používali Vaši rodiče ve výchově tělesné tresty?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Občas

7. Souhlasila byste s úplným zákazem tělesných trestů?

- a) Ano
- b) Ne, někdy jsou nutné

8. Co považujete za tělesný trest?

(Můžete zakroužkovat více odpovědí)

- a) Plácnutí přes zadek
- b) Výprask vařečkou, páskem či jiným předmětem
- c) Facka
- d) Kopanec
- e) Třesení s dítětem
- f) Klečení
- g) Tahání za vlasy či ucho
- h) Plácnutí přes ruku

9. Jaký je Váš názor na přílišné tělesné trestání dětí?

Děkuji Vám za ochotu a za strávený čas!